

SZÉCHENYI 2020

MINISZTERELNÖKSÉG

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Mezőgazdasági
Vidékfejlesztési Alap

A VIDÉKI TÉRSÉGEKBE BERUHÁZÓ EURÓPA

RINYA-DRÁVA
SZÖVETSÉG

Helyi Fejlesztési Stratégia 2014-2022
„Természetesen Fejlődünk”

Módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt végleges dokumentum
Elfogadva: 2024.04.21.

Tartalom

Vezetői összefoglaló	3
1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása az EU2020 és a Vidékfejlesztési Program céljaihoz	5
2. A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata	6
3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása.....	7
4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése	8
4.1. Helyzetfeltárás.....	8
4.1.1. Térszerkezeti adottságok.....	8
4.1.2. Környezeti adottságok.....	9
4.1.3. Kulturális erőforrások.....	12
4.1.4. A társadalom állapota	13
4.1.5. A térség gazdasági helyzete.....	17
4.1.6. A helyzetfeltárás összegzése	21
4.2. A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések	22
4.3. A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások	24
4.4. SWOT	25
4.4.1. SWOT mátrix.....	26
4.5 Fejlesztési szükségletek azonosítása	27
5. Horizontális célok	28
5.1 Esélyegyenlőség.....	28
5.2 Környezeti fenntarthatóság.....	29
6. A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása.....	29
7. A stratégia beavatkozási logikája	30
7.1 A stratégia jövőképe.....	30
7.2 A stratégia célhierarchiája.....	30
8. Cselekvési terv	33
8.1 Az intézkedések leírása.....	33
1. Intézkedés:	33
2. Intézkedés:	34
3. Intézkedés:	36
4. Intézkedés:	37
5. Intézkedés:	38
6. Intézkedés:	39

7. Intézkedés:	39
8. Intézkedés:	39
9. Intézkedés:	39
10. Intézkedés:	39
11. Intézkedés:	40
12. Intézkedés:	40
13. Intézkedés:	40
8.2 Együttműködések.....	40
8.3 A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei.....	42
8.4. Kommunikációs terv.....	46
8.5. Monitoring és értékelési terv	47
9. Indikatív pénzügyi terv	49
Kiegészítő információk	50
Mellékletek.....	51

Vezetői összefoglaló

Bevezetés:

A Rinya-Dráva Szövetség a 2007-13-as időszak HVS-ének megvalósítását sikeresnek értékelte, ezért az abban megkezdett, de tevékenységeket kívánja folytatni. Nagy tömegben sikerült a legkisebb mikrovállalkozásokat támogatni, akik számottevő munkahely teremtést és megtartást vállaltak. A civil szférát is sikerült aktivizálni így minden második bejegyzett civil szervezettel kapcsolatba kerültünk a pályázatokon keresztül. Mindent összevetve az országban a legtöbb LEADER beruházás a Rinya-Dráva Szövetség területén valósult meg. Ezt egy leghátrányosabb helyzetű, átlagos méretű LEADER térségben sikerült elérni amolyan „sok kicsi sokra megy” alapon.

Legfontosabb szükségletek és lehetőségek, elérendő célok és várt eredmények:

A stratégiánk két lábon áll, az egyik a gazdaság, a másik a helyi közösség. A LEADER források több mint 60%-át a gazdaság élénkítésére szánjuk.

Térségünk sajátossága az alacsony vállalkozás sűrűség és a nagyvállalkozások hiánya, ezért a mikrovállalkozói réteg megerősítését tűztük ki célul. Ezeknek a mikrovállalkozásoknak jelentős szerepe van a foglalkoztatásban és a lakosság jövedelemhez való hozzájutásában. A támogatásoktól azt várjuk, hogy az induló vállalkozásoknak alacsonyabb legyen a lemorzsolódása, a működő mikrovállalkozások erősödjenek meg és növeljék a foglalkoztatásukat. Számunkra már az önfoglalkoztatás biztosítása is egy fontos eredmény.

A közösségi lábat tekintve adott egy aktív civil szféra, ami fejlesztendő és komplex programmal fejlesztendő térség lévén anyagi korlátokba ütközik. **A célunk a helyi civil kezdeményezések felkarolásán keresztül a lakosság szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítása.** Térségünkben különösen nagy az aránya a hátrányos helyzetű rétegeknek, úgy mint a szegények, a nagycsaládosok, nemzeti kisebbséghez tartozók. Egy élhető vidéket szeretnénk megteremteni, ahonnan a fiatalok és az értelmiségiek nem vándorolnak el, ehhez azonban **valós alternatívát kell nyújtani a városi léttel szemben.** A támogatásoktól azt várjuk, hogy megerősödnek a helyi civil és közösségi kezdeményezések.

Támogatandó területek, tervezett intézkedések:

Az általunk kialakított rendszer fő sajátossága maga az ügyfélkör és a kislépték. Azoknak a mikrovállalkozásoknak és civil szervezeteknek a támogatása, akik méretüknél fogva kiszorulnak az EU-s támogatási rendszerből.

Kis összegű vissza nem térítendő beruházási támogatást választottunk, hogy a támogatások hosszú távon szolgálják a támogatott szervezetek tevékenységét. Kivétel ez alól a képzések és a rendezvények támogatása. A képzések esetében a cél ugyan az, a vállalkozások hosszú távú eredményes működés elérése. **A rendezvények támogatásának lehetősége a helyi közösség kifejezett akarata.** A rendezvényeken keresztül ki lehet alakítani a helyi identitás tudatot, amire nagy szükség volna. Jelenleg az emberek fő identitása a „somogyi”, ugyan akkor hátrányunk származik belőle, hogy nincs egy olyan jól azonosítható térségünk, mint például az Ormánság. Ez a térség hasonlóan rászoruló és fejletlen, de ezt nekünk bizonygatnunk kell, ami nem egy hálás feladat.

Tervezett intézkedések:

Mikrovállalkozások kisléptékű fejlesztése, közösségi célú fejlesztések, képzések indítása, rendezvények támogatása.

Projekt kiválasztás fő elvei:

- Jelenlegi foglalkoztatotti létszám megtartása
- Új munkahely teremtése
- Helyi, térségi kivitelezők alkalmazása
- Költséghatékonyság

A munkaszervezet bemutatása:

A munkaszervezet irodája a térségen belül jól megközelíthető helyen található. **Az iroda minden szükséges berendezéssel és felszereléssel ellátott**, melyek az egyesület saját tulajdonában vannak. 4 fő alkalmazottal rendelkezünk, melyből jelenleg 3 fő aktív. **A szakmai vezető Szijártó Attila gazdasági agrármérnök, vidékfejlesztési menedzser és marketing szakmérnök.** Stocker Judit geográfus projekt menedzseri feladatokat lát el, de részt vesz a tervezésben és az animációban is. Lantos Krisztina környezetmérnök közbeszerzési végzettséggel is rendelkezik, jelenleg szülési szabadságon van, de szükség esetén rendelkezésünkre áll. Az animációs, kommunikációs és adminisztratív feladatokat Szamonek Vera Éva látja el.

A HACS szerepe a HFS megvalósításában, a működés módja:

A HACS fogadja el és határozza meg a HFS tartalmát. A HFS véleményezése folyamatos és nyilvános, a projektötletek gyűjtése szintén. A HFS-t a HACS évente felülvizsgálja és a visszajelzések és igények alapján módosítja. A HFS értékelését és belső monitoringját szintén a HACS látja el. Az operatív feladatokért az elnökség felel, melyet a közgyűlés választ, és mely az egész térséget reprezentálja. Ők működnek, mint tervezői csoport és mint helyi bíráló bizottság is. Az elnökség havonta minimum 1-szer ülésezik, az elnökség által meghatározott feladatokat a munkaszervezet látja el. A munkaszervezet végzi többek között a döntés előkészítő feladatokat és a projektgazdák tájékoztatását is.

1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása az EU2020 és a Vidékfejlesztési Program céljaihoz

A HFS az EU 2020 Stratégia mindhárom prioritásához hozzájárul:

- Intelligens növekedés: tudáson és innováción alapuló gazdaság kialakítása.
- Fenntartható növekedés: erőforrás-hatékony, környezetbarát és versenyképes gazdaság kialakítása.
- Inkluzív növekedés: magas foglalkoztatás, valamint szociális és területi kohézió jellemzte gazdaság kialakítása.

A HFS az EU2020 stratégia és az ahhoz tett hazai vállalások közül hozzájárul a foglalkoztatottság növeléséhez, a szegénységben élők számának a csökkentéséhez, az energiahatékonyság javításához, a megújuló energiaforrások arányának a növeléséhez és ezen keresztül a CO₂ kibocsájtás csökkentéséhez is.

Az Európa 2020 stratégiához igazodva Magyarország partnerségi megállapodásában meghatározott 11 tematikus célkitűzés beazonosítja azokat a területeket, amelyek a következő 7 éves időszakban a fejlesztések célterületeiként szolgálnak. Ezek közül a HFS a következőket szolgálja:

1. A kis- és középvállalkozások, a mezőgazdasági (az EMVA keretében), a halászati és akvakultúra-ágazat (az ETHA keretében) versenyképességének javítása
2. A környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása
3. A fenntartható közlekedés előmozdítása és a szűk keresztmetszetek megszüntetése a főbb hálózati infrastruktúrában
4. A fenntartható és minőségi foglalkoztatás, valamint a munkavállalói mobilitás támogatása
5. A társadalmi együttműködés erősítése és a szegénység, valamint a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem

Az EU biodiverzitási stratégia céljaihoz illeszkedve célunk a biológiai sokféleség fenntartása és fokozása.

A HFS a VP 6. prioritását szolgálja leginkább, mert célja a társadalmi befogadás előmozdítása, a szegénység csökkentése és a gazdasági fejlődés támogatása a térségben. A HFS-ben megfogalmazott LEADER-ből finanszírozott 4 intézkedés mind ehhez kapcsolódik. Számunkra a legfajsúlyosabb a helyi gazdaságfejlesztés és a helyi közösségek megerősítése.

2. A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata

A Rinya-Dráva Szövetség a tervezési időszak alatt folyamatosan biztosította az információkhoz való hozzájutás és a tervezés folyamatára való rálátás lehetőségét az érdeklődők számára. Az egyesület honlapján „ötletbörze” menüjén (www.rinyadrava.hu) keresztül a projektötlet gyűjtés folyamatos volt már a 2007-2013-as időszak alatt is, erre a különböző rendezvényeink és fórumaink alkalmával mindig felhívtuk a jelenlevők figyelmét. Az érdeklődők elektronikus, továbbá személyes megkeresése nyomán beérkezett 150 projektötletet adatbázisunkban rögzítettük, azok feldolgozását követően a 2014-2020-as időszak fő fejlesztési irányvonalai már a tervezési folyamat elején kirajzolódtak. Ezek egybeestek a korábbi 2007-13-as időszak fő irányjaival.

A HFS tervezési időszak megindulásáról és folyamatáról rendszeresen tájékoztatjuk a HACS tagjain felül a térség lakosságát is a honlapunkon, facebook oldalunkon, hírlevelünkön keresztül, gyakori vendégei és interjú alanyai vagyunk a térségi médiumoknak, úgy mint a Dráva Hullám rádióknak, a Híd TV-nek, a Barcsmédiának, valamint a Somogyi Hírlapnak. A nyilvánosság széleskörű biztosítása érdekében 2015. októberében a két járás 3-3 településén tartottunk fórumokat, ezzel igyekeztünk bevonni a folyamatba a nehezen elérhető közösségeket is. A társadalmi kirekesztődéssel veszélyeztetett csoportok aktív bevonása érdekében, ezeknek a csoportoknak a vezetőivel külön is egyeztetünk, hogy megjelenjenek a fejlesztési elképzeléseik a HFS-ben. Ennek eredménye képen a cigány nemzeti kisebbséghez tartozóktól több projekt javaslat került megfogalmazásra. A HACS irodájának ügyfélszolgálat, valamint az IKSZT-ben tartandó fogadó órák révén az egész térségben jelen vagyunk, így folyamatos konzultációs lehetőséget tudunk biztosítani az érdeklődők számára. A települések vezetőit a kistérségi társulások ülésein keresztül külön is tájékoztatjuk.

A stratégia tervezésének folyamatában részben az egyesület munkaszervezetének dolgozói, részben pedig az elnökség tagjai vesznek részt. A munkaszervezet dolgozói már az előző HVS készítésében és annak felülvizsgálataiban is aktívan közreműködtek. Az egyesület 7 tagú elnökségében közel egyenlő arányban vannak a civil (2)- vállalkozói (2)- és közsféra (3) képviselői, akik a maguk szakterületén több éves, évtizedes tapasztalattal rendelkeznek. A közsféra képviselőiben tevékenykedő polgármesterek a településszintű fejlesztési tervek készítésében szereztek tapasztalatokat, az alapítványok munkatársai képzési és foglalkoztatási stratégiák összeállításában, a vállalkozói szféra képviselői pedig gazdasági és turisztikai témákban tettek szert olyan ismeretekre, melyek révén megfelelő rálátással vannak a térségi igényekre, így hasznos tanácsokkal segítik a HFS elkészítését.

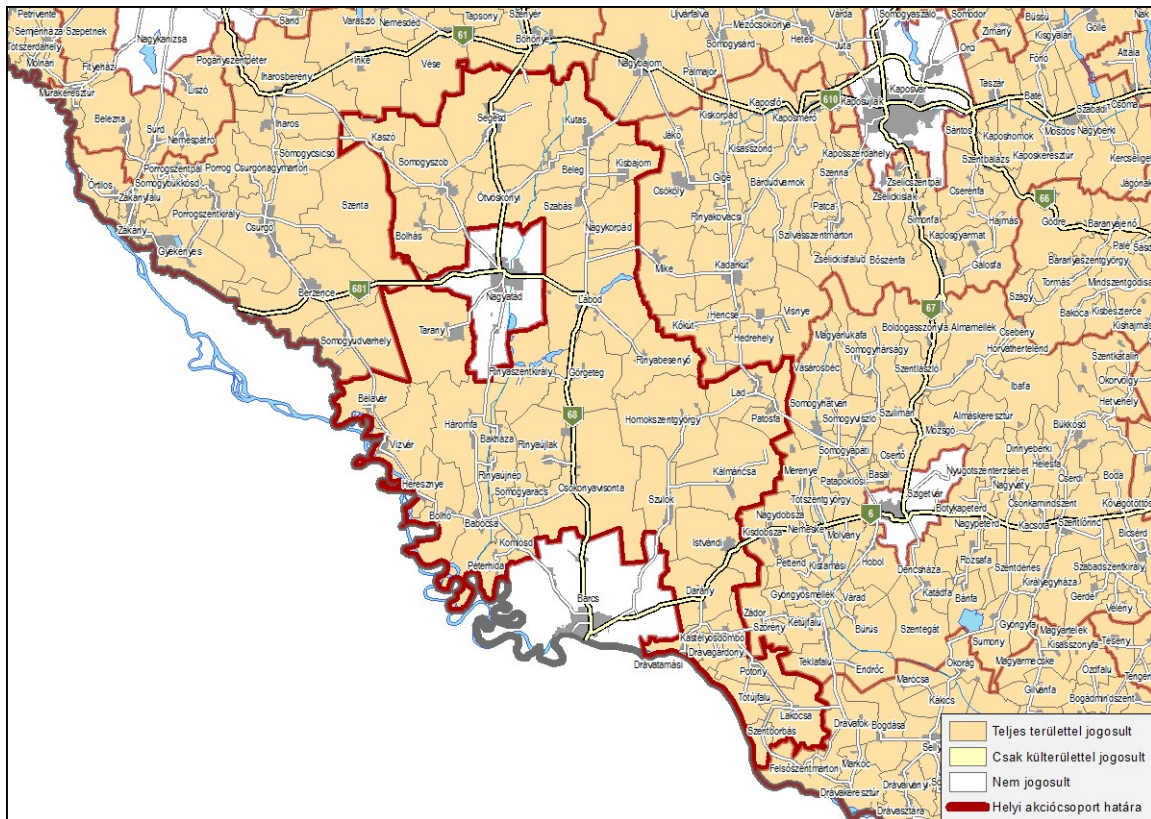
Az egyesület tájékoztatási tevékenysége révén maximálisan megvalósult a helyi közösség bevonása. A civil-, a vállalkozói- és a közsféra képviselői által benyújtott projektelképzelések tükrözik a térségi igényeket, melyek a stratégiakészítés alapjául szolgáltak. Ezek segítségével kerültek az egyes intézkedések és a hozzájuk tartozó támogatási összegek is meghatározásra.

A HFS készítése során alapul vettük a korábbi 2007-13 időszak HVS-ét, hiszen az ott megkezdett folyamatokat sikeresnek értékeltük, és azokat szeretnénk módosításokkal tovább folytatni.

3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása

A Rinya-Dráva Szövetség a Barcsi és a Nagyatádi járás 42 települését foglalja magába a járásközpontok kivételével. Nem jogosult településként tagja az akció csoportnak a két város Barcs és Nagyatád is, akikkel partnerként együttműködve képzeljük el a térség fejlesztését.

A térség jogosult településeinek lakónépessége 2013-as adatok alapján 27.643 fő, mely csökkenő tendenciát mutat. Ez a lakónépesség és az itt jelen levő szervezetek száma kellően kicsi ahhoz, hogy lehetővé tegye a helyi interakciókat, egyben megfelel az akció csoportok számára előírt 10.000-150.000 fő közötti mérettartománynak is. Az akció csoport földrajzi kiterjedése és természeti erőforrásai viszont 42 településsel 106.163 hektár területen elég nagy ahhoz, hogy elegendő kritikus tömeget biztosítson egy életképes fejlesztési stratégia megvalósításához. Az akció csoport térsége jelentős mértékben használja a városok erőforrásait is, hiszen a térség lakónépességének 49,6%-a naponta ingázott a munkahelyére a 2011-es foglalkoztatottsági adatok alapján. Ez visszafelé is igaz, hiszen a falvakban keletkező jövedelmek egy része a városokban kerül elköltésre.

A HACS az irodáján és annak az IKSZT-kben kihelyezett ügyfélszolgálatán keresztül a térség egészéből könnyen elérhető. A HACS vezetőségének tagjai a térséget földrajzi értelemben is és szféránként is jól reprezentálják, rajtuk keresztül is könnyű a HACS-csal kapcsolatba kerülni. A HACS munkaszervezetének és vezetőségi tagjainak térségi jelenléte együttesen biztosítja a HACS lokális karakterét.

Az akciócsoport perifériális elhelyezkedésű, Somogy megye déli részén, a horvát határ mentén, és annak 40 km-es körzetében található. A Nagyatádi járás települései a fejlesztendő kategóriába tartoznak, míg a Barcsi járás települései a komplex programmal fejlesztendő kategóriába lettek besorolva. A térségek átlagát természetesen a járásközpontok húzták „fel”, melyek a LEADER Programban nem vehetnek részt, így tehát a települések jelentős része több szempont alapján is leghátrányosabb helyzetű. A települések között nagy fejlettségbeli különbségek nincsenek. Vannak települések, melyek egy-egy turisztikai attrakciónak, vagy egy-egy nagyobb cégnek köszönhetően kicsit jobb helyzetben vannak és vannak települések, melyek első sorban a zsáktelepülés, vagy aprófalú jellegük miatt rosszabb helyzetben vannak. Ennek ellenére a térség demográfiai, társadalmi, gazdasági, természeti, környezeti, elérhetőségi viszonyai hasonlóak. Minden település a belső somogyi tájegységhez tartozik.

A két járásban működik egy-egy kistérségi társulás, mely összefogja a térség településeit, és akikkel szoros partneri viszonyt ápolunk. A két járás egy országgyűlési választási körzethez tartozik.

4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése

4.1. Helyzetfeltárás

4.1.1. Térszerkezeti adottságok

A Rinya-Dráva Szövetség térsége a Somogy megye déli részén a horvát határ mellett helyezkedik el, a Barcsi valamint a Nagyatádi járás 44 települését, ezen belül 42 községet valamint két várost, Barcsot és Nagyatádot foglalja magába. A két járásközpont Barcs és Nagyatád népessége meghaladja a 10 000 főt, így azok nem tartoznak az Egyesület tényleges illetékességi területéhez, így a LEADER Programon keresztül a Helyi Fejlesztési Stratégia keretéből fejlesztési forrásban nem részesülhetnek. Ennek ellenére a járásközpont funkciójukat, elérhetőségi és intézményi helyzetüket tekintve kiemelt szerepet töltenek be a térségben, így a városok a továbbiakban sem hagyhatók ki a térségre vonatkozó elemzések köréből.

A térség településeit tekintve döntő a kistelepülések túlsúlya, hiszen nemcsak az 1 000 fő alatti települések aránya (78,57%), hanem az 500 fő alatti falvak megoszlása (47,62%) is jelentős a térségben. A lakosságszám szerinti kategóriákat tekintve 2 törpefalú, 18 aprófalú, 13 kistelepülés, 7 középfalu és 2 nagyfalú található, így ez alapján is igazolódik a térségre jellemző aprófalvas településszerkezet. E jelzőt a demográfiai adatok mellett a települések területi kiterjedése is alátámasztja, hiszen jelentős az 50 km² (90,47%) [ezen belül a 30 km² (61,9%)] kiterjedést meg nem haladó települések aránya. Ezek miatt térségünk szeretne részt venni az innovatív aprófalú komplex programban.

A térség állapotára, fejlődésére jelentős hatással van a határ-menti elhelyezkedés, amely nemcsak földrajzi értelemben, hanem környezeti-társadalmi-gazdasági szempontból is meghatározó. A Dráva, mint fizikai határ miatt még nehezebb a térség megközelítése. A kedvezőtlen helyzetet az is igazolja, hogy a térségében kb. 60km-es határszakaszon egyetlen határátkelő található Barcson.

Főbb közlekedési útvonalak (autópálya, gyorsforgalmi út) nem érintik a térséget, egyedül az elsőrendű országos főútvonal (6-os) emelhető ki, amely Budapestet Pécsen keresztül a déli határral köti össze, s amely Istvándi valamint Darány települést érintve Barcson ér véget. A megfelelő közlekedési kapcsolatok kialakításának egyik fő gátja, hogy másodrendű országos főútvonal csak a Segesd-Nagyatád-Lábod-Barcs útvonalon került kiépítésre (68-as főút), ezen kívül összekötő utak és egyéb, burkolt utak jellemzik a térséget. A kistelepülések elérhetőségét kevésbé jó minőségű utak biztosítják, mindemellett a kedvezőtlen elérhetőségi helyzetet tovább fokozza a zsáktelepülések magas száma (13 db) a térségben. Az említett településtípusba sorolandó a Barcsi járáshoz tartozó Péterhida, Somogyaracs, Drávagárdony, Drávatamási, Kálmánca és Rinyaújnép település, valamint a Nagyatádi járáshoz tartozó Bakháza, Bolhás, Kisbajom, Rinyaújlak, Rinyabesenyő, Rinyaszentkirály és Tarany község is. E tekintetben kiváltképp fontos, hogy a korlátozott megközelíthetőség ellenére a településeket továbbra is becsatoljuk a térség vérkeringésébe. A közúti közlekedés feltételeinek megteremtése, valamint javítása egy potenciálisan fejlesztendő területként azonosítható, természetesen a fenntartható fejlődésnek megfelelően a természeti környezet megóvása mellett, hiszen napjainkban a falvak elérhetőségének korlátai jelentős mértékben befolyásolják egy település demográfiai folyamatát, az elnéptelenedést, illetve annak ütemét.

A vasúti infrastruktúra kifejezetten gyenge. Egyetlen országos vasútvonal szeli át a térség déli részét (Pécs-Barcs- Nagykanizsa), a Budapest-Kaposvár-Gyékényes-Zágráb nemzetközi fővonal pedig csak érinti a terület északi határát. A Dráván, a folyó gyorsan változó vízállása, valamint az infrastruktúra hiányosságai folytán a hajóközlekedés igen korlátozott, és csak turisztikai célokat szolgál, noha a folyó Barcstól lefele teherforgalom lebonyolítására is alkalmas. A legközelebbi regionális repülőterek Pécsen és Sármelléken találhatóak, mindkettő a térségen kívül helyezkedik el. A terület mintegy 40 km hosszon határos Horvátországgal, e szakaszon jelenleg egyetlen határállomás működik Barcson.

A közlekedési infrastruktúra hiányosságai folytán a térség megközelíthetősége nehézkes, az elérési idő a szomszédos központokból, és különösen a fővárosból rendkívül hosszú, mindez a terület fejlődésének egyik legjelentősebb akadályát képezi. A távlati közlekedésfejlesztési tervekben ugyan szerepel a Budapesttel gyorsforgalmi összeköttetést teremtő M60 autópálya Barcsig történő meghosszabbítása, illetve összekötése a határ horvát oldalán Viroviticán át Zágrábig vezető autópályával, erre azonban a 2014-2020 időszakban várhatóan nem kerül sor.

4.1.2. Környezeti adottságok

A térség természeti adottságainak szempontjából jellemzően a mérsékelt meleg – mérsékelt nedves éghajlati hatások érvényesülnek, mindez a földfelszín alapvetően síkvidéki jellegével, és az észak-déli irányú homokhátakkal párosul. A térségben tapasztalt napsütéses órák száma 2013-ban 2000-2100 óra között alakult, ez az érték bizonyos mértékben kedvező a mezőgazdasági kultúrák termesztéséhez, azonban csapadék híján a túlzott szárazság jelentős károkat okozhat a gazdaságok tevékenységében. Az ezredfordulót követően a térségben a 2-2,5 m/s évi átlagos szélesség és az ÉNY-DK-i szélirány uralkodott. A térség szántóterületeinek jelentős része az országos átlag alatti, 10-20 AK értékkel rendelkezik, így azok termőképessége viszonylag alacsonynak tekinthető. A kedvezőtlen termőhelyi adottságú területeken való gazdálkodás jelentős mértékben befolyásolhatja egyes növénykultúrák sikeres termesztését. Mindez az alapvetően mezőgazdasági vonatkozású térségben jelentős korlátjaként szolgálhat az agrárágazat gazdasági teljesítményéhez való hozzájárulásában. Mindezt tovább súlyosbítja, hogy a földterületek talajsavanyosodásra érzékenyek,

hiszen kémhatásuk – az országos szintű eredményekhez hasonlóan - gyengén savanyú: ez a földterületen való gazdálkodás során jelentős többletráfordítást jelenthet a talajszerkezet romlásának megállítása, annak javítása érdekében.

A térség terület-felhasználását tekintve a Barcsi és Nagyatádi járás jellemzően vegyes területfelhasználású és erdőgazdálkodási térségként azonosítható, de bizonyos mértékben mezőgazdasági térségi jelleg is dominál. A KSH Általános Mezőgazdasági Összeírásának 2010-es adatai alapján a barcsi és nagyatádi térség összesen 30 236 hektár mezőgazdasági területtel és 23 991 hektár erdőterülettel (Barcsi járás 4 250 ha, Nagyatádi járás 19 741 ha) rendelkezett. Az erdőterületek a térség mezőgazdaságilag hasznosított területének 43,5%-át teszik ki. Ez meghaladja a 20,8%-os országos átlagot (Országos Erdőállomány Adattár, 2014.) és a Nemzeti Erdőtelepítés Programban meghatározott optimális 27%-os arányt, de az erdőterületek EU-s átlagértékénél (42%) is magasabb. Éppen ezért a jó adottságokra alapozva Európai Innovációs Partnerséget (EIP) szeretnénk kialakítani erdőgazdálkodási témában.

A vegyes- és erdőgazdálkodás magába foglalja az erdőterületek dominanciáját, nem meglepő, hogy az erdő valamint maga a fa, mint természeti erőforrás az alapvetően vidéki térség egyik legfontosabb tájalkotó eleme, egyéb funkciókkal párosulva az egyik legjelentősebb erőforrása. Az erdő nemcsak az ökológiai folyamatok (CO₂ megkötés, O₂ termelés) fontos szereplője, az erdőgazdálkodás fő alapanyaga, hanem számos más tevékenységhez is szorosan kapcsolódik. Az erdei tanösvények, különböző túraútvonalak révén a sportolásra, természetjárásra biztosítanak lehetőséget, emellett a helyi termék előállítását tekintve a térség egyik legjellemzőbb termelő tevékenységéhez, a méhészkedéshez is szorosan kapcsolódik, amely többek között az akácállomány (13,2%, Somogy Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága) nagyságának tekintetében mérhető. A jó minőségű erdőállományok alkotta területek továbbá jelentős nagyvadállománnyal rendelkeznek, mely a vadászturizmus szempontjából rendkívül kedvező adottságnak számít.

Napjainkban a térség számos bányászati erőforrásának kitermelése, esetleges felkutatása háttérbe szorult, s elsősorban a szénhidrogének kitermelésére korlátozódott. A Rinya és Dráva térségében mindösszesen 7 településen folytatnak bányászati tevékenységet. A térségben elsősorban a szénhidrogének, azaz a kőolaj és a földgáz kitermelése a mérvadó (Babócsa, Darány, Istvándi, Nagyatád, Tarany, Vízvár). Bélavár településen a kavicsbányászatnak volt – és van – jelentősége. A bányászati tevékenység folytatása nem csak ipari szempontból fontos a térségben, hiszen a munkahelyek biztosítása mellett nem elhanyagolható a települési önkormányzatok felé megjelenő iparűzési adó befizetési kötelezettség sem.

A fenntarthatósághoz kapcsolódóan a 2014-2020-as időszakban uniós és hazai prioritásként is kezelendő az energiahatékonyság javítása, a megújuló energiaforrások alkalmazásának növelése valamint a karbonszegény gazdaságok előtérbe helyezése. Ennek megfelelően kulcsfontosságú feltárni azokat a lehetőségeket, amelyek adottak a térségben a felsorolt prioritások megvalósítását illetően. A következő hétéves időszakban az uniós politikák a források jelentős részét az energiahatékonyság növelésére, a megújuló energiaforrások nyújtotta lehetőségek kiaknázására kívánják fordítani. E tekintetben a térség többek között a geotermikus energia kiaknázásának előtérbe helyezésével kapcsolódhat az uniós stratégiákhoz. A természet nyújtotta megújuló erőforrások közül a térségben kiemelendő a geotermikus energia, amelynek hasznosítása akár gazdasági, akár turisztikai célokat is szolgálhat. Turisztikai szempontból a térség meghatározói a Barcsi és Nagyatádi termál- és

gyógyfürdők, de jogosult települések között is működik termálfürdő Csokonyavisontán. Akadnak azonban olyan községek is, ahol ennek hasznosítása jelenleg háttérbe szorult (Babócsa, Szulok). A turisztikai vonulat mellett a gazdasági hasznosságot felismerve egyre nagyobb szerepet tölthet be a vidéki települések életében a geotermikus energia. A föld mélyén rejlő melegvizet ugyanis nemcsak a kertészeti ágazatban való alkalmazással, hanem az egyes közintézmények, esetleg a háztartások geotermikus fűtési közműrendszerbe való bekötésével is lehet hasznosítani.

A térség értékes növény- és állatvilággal rendelkezik, mindezt kiegészítik azon sajátos természeti képződmények, amelyek már évszázadokkal ezelőtt is jelentős tájalkotó elemei voltak. A térség legjelentősebb vízfolyása a Dráva folyó, a belső részeken pedig a Rinya patak és ágai. A Dráva, mint határfolyó, Bélavártól egészen Szentborbásig végigkíséri a térséget, és amely évtizedekkel ezelőtt a gazdag halállományából kifolyólag megélhetési forrást jelentett a környező települések lakosai, halászsai számára. A Dráva – mely hazánk egyik legtisztább folyója - napjainkban sokkal inkább természeti és turisztikai értéket képvisel a térségben, e szerep többek között a vízi turizmus fellendítésében, a természeti értékek védelmében valamint a környezeti nevelés és szemléletformálás szükségességében mutatható ki. A folyó védelme, élővilágának megóvása valamint környezetének rehabilitációja térségi összefogás által valósítható meg, de mindez nemcsak hazai, hanem nemzetközi (horvát-magyar) viszonylatban is fontos célterületté válhat az elkövetkezendő évek során. A Dráva és annak holtágai mellett fontos megemlíteni a térségben található zömmel mesterséges tavakat, melyek nemcsak az élhető vidék megteremtésében és a biodiverzitás megőrzésében, hanem a horgászturizmus szempontjából is jelentős szerepet játszanak.

Térségünk gazdag flórája és faunája számos védett természeti területre összpontosul, azonban e kategórián belül is szükséges különbséget tenni. A térségben öt országos jelentőségű, egyedi védelemmel ellátott terület található: a Babócsai Basa-kert, a Baláta-tó, a Csokonyavisontai fás legelő, a Rinyaszentkirályi-erdő, valamint a 16 települést érintő Duna-Dráva Nemzeti Park (DDNP). Emellett további települések is rendelkeznek természetvédelmi területtel és természeti emlékekkel, ám szükséges kiemelni, hogy e településeken a védettségi szint kizárólag helyi jelentőségű. Azonban fontos megjegyezni, hogy egy-egy település vagy közösség számára a helyi védettség legtöbbször ugyanolyan fontos, mint az országos szintű védelem. A NATURA 2000 ökológiai hálózat részben az élőhelyek, a növény- és más állatfajok védelmét, részben pedig a madarak védelmét szolgáló területeket foglalja magába. A térség vonatkozásában települések jelentős hányada érintett a szóban forgó európai hálózatban, ezen belül is sokkal jelentősebb arányt képviselnek a madárvédelmi területek. A Dráva mentén húzódó sávon kívül a védelmi területek jellemzően elaprózódtak, hiszen sokkal inkább a térség nyugati határán túl dominál a területek összefüggősége, egyöntetűsége. A NATURA 2000 ökológiai hálózat egyik legfőbb pozitívuma, hogy nem korlátozódik az államhatárokon belülre, így számos esetben – mint a Dráva mentén is – az országhatárokat áthidalva alkotnak összefüggő területet a hálózat egyes elemei. Ez többek között a jövőbeni együttműködések egy potenciális irányát is magában foglalhatja Horvátország és Magyarország között.

Épített környezetünk legfőbb értékeinek körét a műemléki védelemmel ellátott építmények, különböző objektumok alkotják. A természet nyújtotta értékek mellett a helyi és országos szintű védelemmel ellátott létesítmények is kiváltképp fontos szerepet töltenek be egy település turisztikai vonzerejének meghatározásában. A Rinya-Dráva térségének 24 településén található országos műemléki védelemmel ellátott épület, régészeti emlék, rom vagy éppen terület. A legtöbb műemlék Segesdhez köthető.

4.1.3. Kulturális erőforrások

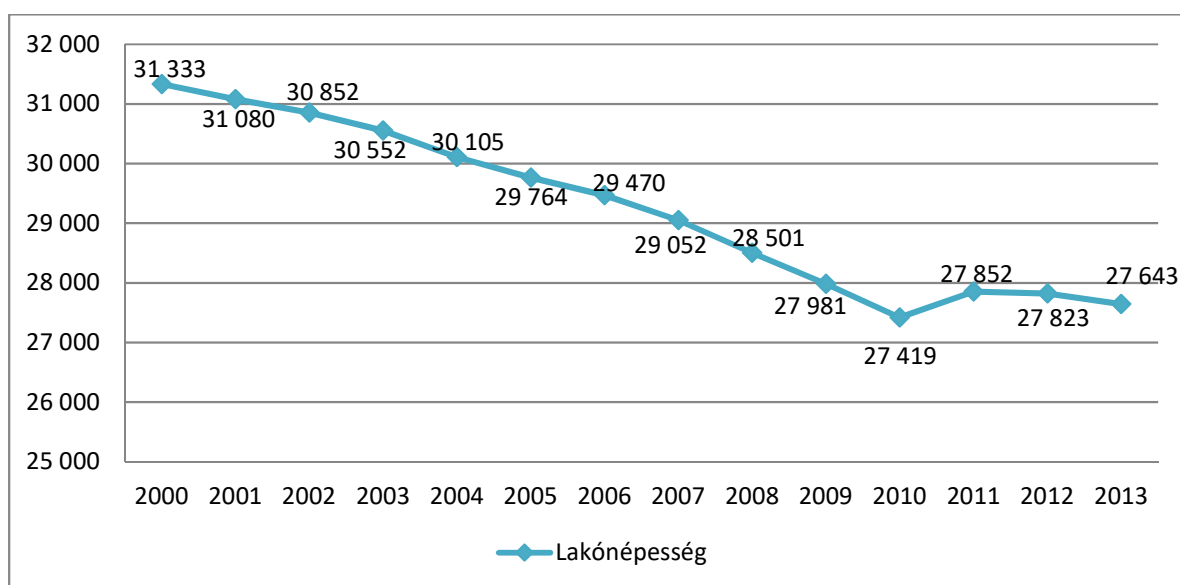
A történelem során lejátszódott folyamatok és az itt élő emberek fontos szerepet játszottak, illetve játszanak a térség kulturális örökségének létrehozásában, a hagyományainak megteremtésében, azok formálásában és megőrzésében. A történelem eseményei közül fontos hatással volt a térségre a török hódoltság időszaka, mely alatt sok település néptelenedett el, minek következményeként a horvátok és a németek betelepülése révén színesedett a térség nemzetiségi összetétele. A korábbi időkben és a térség talpra állását követően is meghatározó volt a mezőgazdasági tevékenység, erről tanúskodnak a régi hagyományos parasztházak, illetve a fennmaradt különböző gazdasági épületek (magtár, malom). A gazdag történelmi múlt emlékeit őrzik továbbá a számos településen megtalálható kúriák és kastélyok, melyek egykor többek között olyan nemesi családok tulajdonában álltak, mint a Széchenyi vagy a Somssich család. Ezen épületek egy része funkcióját veszített felújításra szoruló, romos állapotban van, más részük közművelődési, egészségügyi és szociális feladatokat ellátó intézményként funkcionál. A népi építészet jellegzetes motívumait magukon viselő lakóházak több településen - Bakháza, Görgeteg, Istvándi, Kisbajom, Lábod, Lad, Lakócsa, Péterhida, Somogyszob (Vilma Háza) - tájházként működnek, melyben a kiállításra került tárgyakon keresztül a régi falusias életmód és hagyományok bemutatása a cél. A tájházak mellett Csokonyavisontán a Falumúzeum, Drávagárdonyban a helytörténeti gyűjtemény, Szulokban a Falusi Emlékek Háza, Segesden az Árpád-házi Szent Margit Múzeumi Kiállítóhely és Községi Könyvtár, valamint a Lábodon a Vadászattörténeti Kiállítás és Múzeum tölt be hasonlóan hagyományőrző funkciót.

A kulturális adottságok számbavételekor érdemes néhány mondatban kitérni a térség nemzetiségi és vallási viszonyaira is. A nemzetiségeket tekintve legjelentősebb arányban a cigány kisebbség (14,2%, KSH, 2013.) van jelen a térségben, ezen belül is többségük a beás nyelvű csoporthoz tartozik. Legnagyobb arányban Istvándi településen élnek, ahol fontos részét képezik a település történelmének, hiszen a roma nemzetiség egyik szimbóluma a cigány kerék is megjelenik a község címerében. A cigányság a sajátos szokásai, hagyományai (zene, tánc, stb.) révén a térség kulturális sokszínűségéhez járul hozzá. A német nemzetiséget tekintve arányuk Szulokban (a lakosság 1/3-a) jelentős, hozzájuk köthetően honosodott meg a településen a dohánytermesztés, mellyel mára már kevesen foglalkoznak, ugyanakkor ezen hagyomány mindmáig különleges szerepet tölt be a falu életében. A térség Dráva menti települései jelentősebb horvát lakossággal rendelkeznek, ezen belül is Potony, Szentborbás, Tótújfalu horvát többségű településnek mondható. Az itt élő horvátság hagyományai részét képezi többek között a koló (horvát tánc) vagy a tambura (hangszer). A térség nemzetiségei számára fontos nyelvük és kultúrájuk ápolása, ennek érdekében Szulokban a német, Lakócsán pedig a horvát nyelvet is tanulják a gyermekek az óvodában és az általános iskolában. A hagyományőrzés civil szerveződések formájában is megjelenik, hiszen számos községben a település múltjának megőrzése, hagyományainak ápolása, bemutatása céljából különböző civil szervezetek (kulturális, tánc, lovas egyesületek) jöttek létre. A települések régi és új hagyományai megjelennek a megtartásra kerülő különböző rendezvények alkalmával is, melyek közül számos térségi szinten is jelentős rendezvény akad (Babócsa Nárcisznapi, Darány Böllerverseny, Heresznye Dráva félmaraton). A térség vallási viszonyait tekintve mára már a római katolikus vallás a meghatározó a települések többségében, azonban nem mindig volt ez így, hiszen a 23 községben megépült református templomok tanúskodnak arról, hogy egykor a kálvinista vallás jelentős szerepet töltött be a települések életében. A római katolikus valláshoz köthetően több településen még ma is fontos ünnepnek számít a búcsú, ezek közül is kiemelkedik Segesd, mint búcsújáró és zarándokhely. A kulturális örökségnek számító

épületek közül az elmúlt években a III. tengely vidéki örökség megőrzése jogcím keretében 23 településén összesen 28 templom, két malomépület és egy tájház újulhatott meg.

4.1.4. A társadalom állapota

A Rinya-Dráva Szövetség térségének 42 települése a Központi Statisztikai Hivatal 2013. december 31-i adata alapján 27 643 lakossal rendelkezett. A barcsi és nagyatádi járás (Barcs és Nagyatád nélkül) 1150 km²-nyi területet foglalt magába, így az adatok alapján azok népsűrűsége együttesen 24 fő/km²-ben határozható meg. Ez alapján elmondható, hogy a térség népsűrűsége jelentősen elmarad mind az megyei (52 fő/km²), mind pedig az országos (106 fő/km²) átlagtól. A KSH Területi Statisztikája a 2000-2013. közötti időszakban településsorosan mutatja be a népesség alakulását, mely szám adatok a hátrányos helyzetű térségekre jellemző negatív demográfiai folyamatokat grafikusán is igazolják (1. ábra).

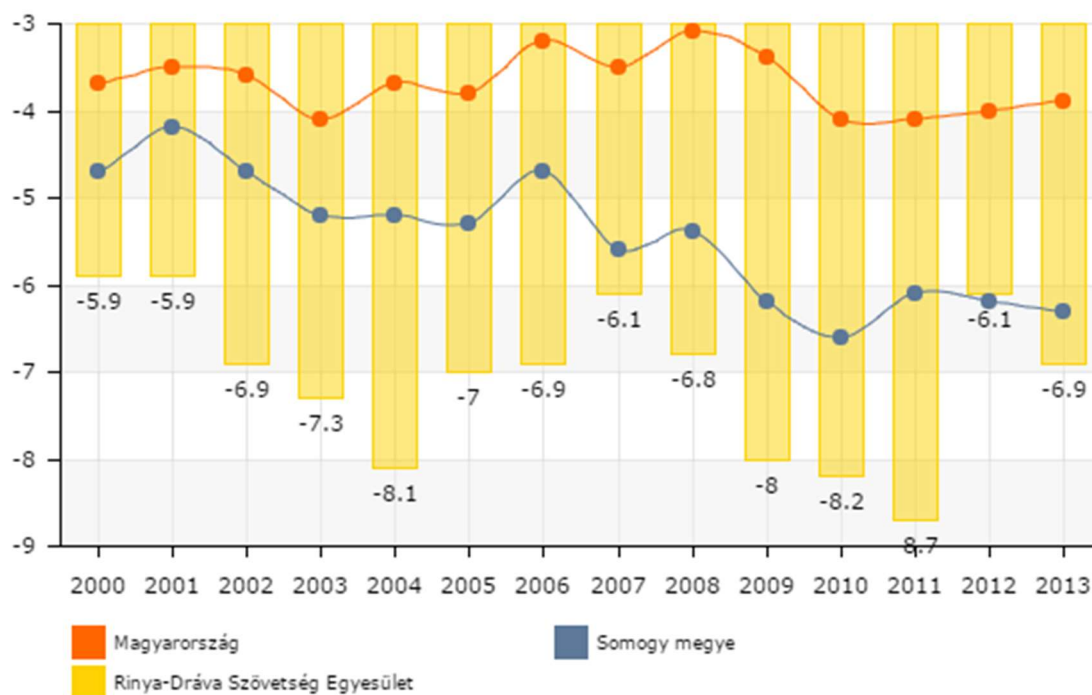
1. ábra: Lakónépesség változása a Rinya-Dráva Szövetség területén (fő) Forrás: KSH

A járási adatok 14 éves periódusban kerültek feltüntetésre a lakónépesség változását illetően. A grafikon alapján a vizsgált időszakban mind a Barcsi, mind a Nagyatádi járás 42 településének lakosság száma csökkent, ezt a szám adatok is alátámasztják: a szóban forgó időintervallum alatt összességében 3 690 fővel, mintegy 11,78%-kal csökkent a népesség.

A 2. ábra szintén az utóbbi években tapasztalt negatív tendenciájú népességváltozást, és a lakosság csökkenését szemlélteti az élve születések és a halálozások különbözetének tekintetében. A vidéki települések egyik alapvető problémája a lakosság folyamatos csökkenése, a természetes fogyás és az elvándorlások útján. Előbbi kategória esetében a térség az országos és megyei átlaghoz képest is jóval kedvezőtlenebb szám adatokkal rendelkezik. A társadalom előregedésének folyamata a születések és halálozások számának összevetése következtében is alátámasztható: az elmúlt közel 13 év során sem a Barcsi, sem a Nagyatádi járásban nem tapasztalták, hogy a születések száma felülmúlná a halálozási eseteket. Napjainkban a - természetes - fogyási folyamatot egyre nagyobb mértékben súlyosbítja a be- és elvándorlások számának alakulása.

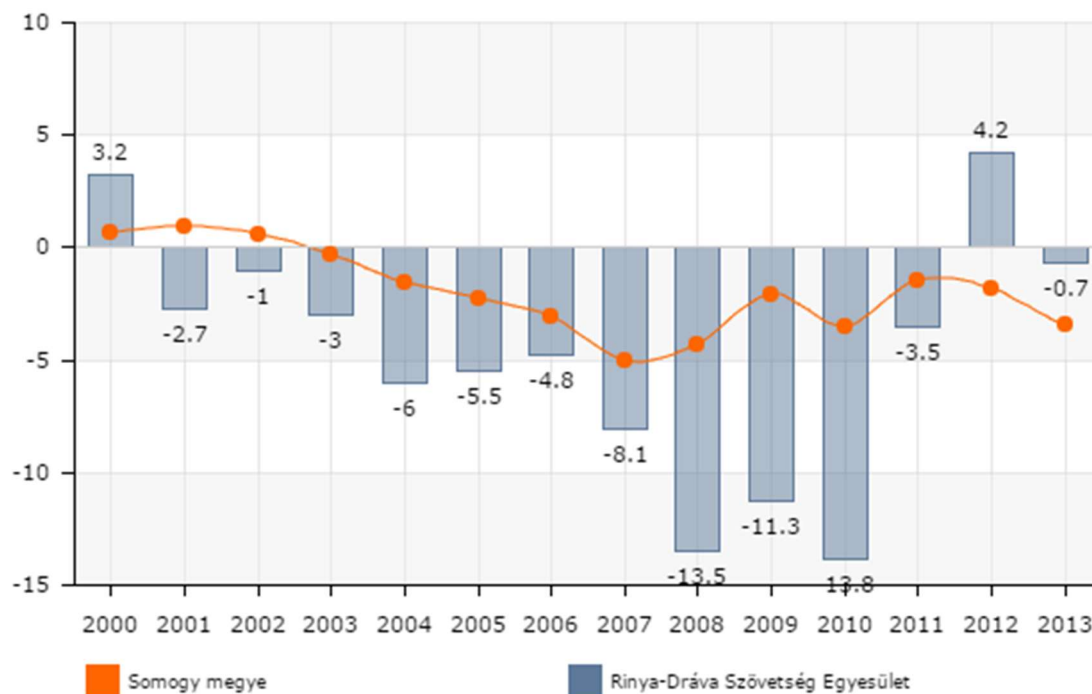

(c) 2015 Lechner Nonprofit Kft. Készült a TeIR-rel.

2. ábra: Természetes fogyás (ezrelék)

(c) 2015 Lechner Nonprofit Kft. Készült a TeIR-rel.

3. ábra: Vándorlási egyenleg

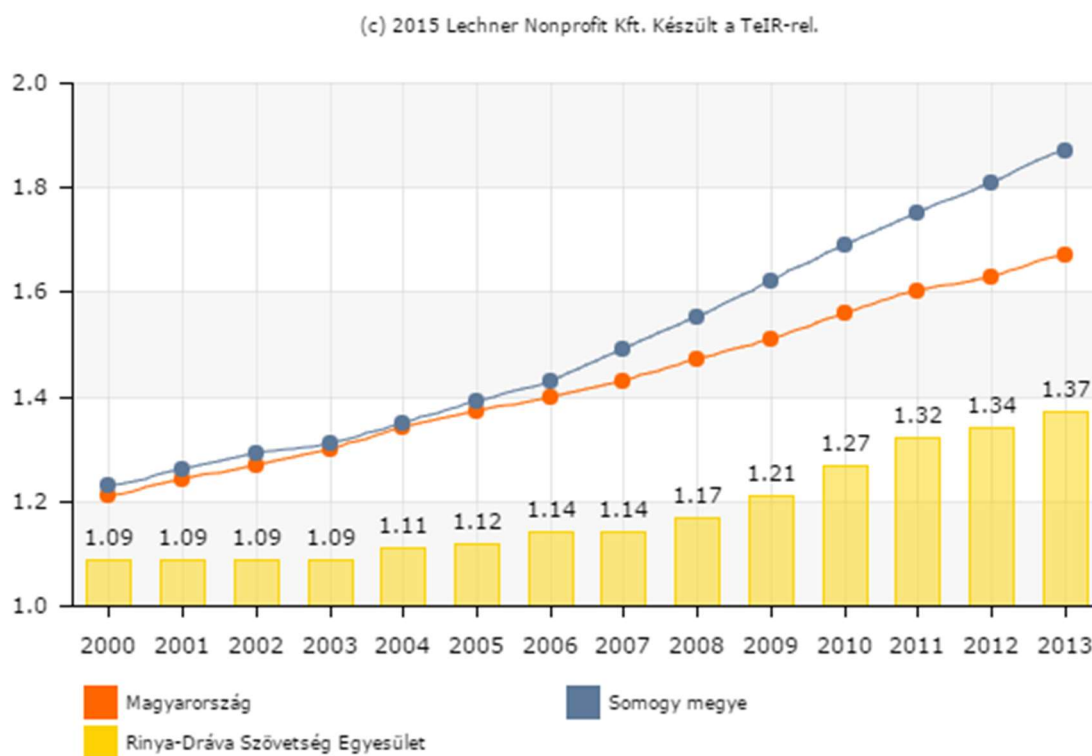
A lakosság csökkenéséért a természetes fogyás mellett többek között a munkahelyek vagy épp a közép- és felsőoktatási intézmények hiányából fakadó vándorlási folyamatok is felelősek. A térségben az el-

és odavándorlások esetei kedvezőtlenül alakulnak, a helyzet súlyosságát mutatja, hogy pozitív vándorlási egyenleg a térségre vonatkozóan csak 2000-ben és 2012-ben volt tapasztalható (3. ábra).

A lakosság helyben tartása mellett fontos célkitűzéssé válhat a térségi településekre való vonzás is. A stabil intézményi, gazdasági háttér mellett ennek egyik alternatív formája a vidéki lét szépségeinek megismertetésében, a falusi, hagyományos értékrend népszerűsítésében, a háztáji gazdálkodás valamint a tanyasi, önfenntartásra épülő életmód feltételeinek megteremtésében testesülhet meg.

Az időskorúak aránya a térség településein 21,7% az összlakossághoz viszonyítva. Az idősek aránya ugyanakkor több község esetében kétszer-háromszor meghaladja a 18 évnél fiatalabb korosztály arányát (Barcsi járás: Komlósd, Potony, Rinyaújnép, Szentborbás, Tótújfalu; Nagyatádi járás: Rinyaújlak). A Rinya-Dráva Szövetség térségét tekintve a megyei, illetve országos átlaghoz képest magasabb a 0-14 éves korosztály aránya, ezzel párhuzamosan pedig a 60 éven felüliek aránya alacsonyabb. Ezzel együtt a térség társadalmi folyamatosan előregedő tendenciát mutat (4. ábra).

4. ábra: Öregedési index

A népszámlálás adatai alapján megállapítható, hogy a térség iskolázottsági mutatói folyamatosan javulnak, 2001-hez képest 2011-re a legnagyobb mértékben a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya növekedett (3,7%-ról 5,3%-ra). A további mutatók vizsgálata során szembetűnő azonban, hogy a szakiskolai végzettséggel rendelkezők aránya a vizsgált időszakban csak kis mértékben emelkedett (22%-ról 24%-ra), ennek oka a szakmunkás képzés színvonalának csökkenésében és a szakmák megbecsültségének leértékelődésében keresendő. A térség hátrányos helyzetét az is jól mutatja, hogy a Somogy megyei és országos tendenciákkal ellentétes folyamat játszódik le a legfeljebb az általános iskola 8. osztályát végzettek kategóriáját tekintve. Míg a megyében (28,6%), illetve hazánkban (25%) csökken azok aránya, akik az általános iskola befejezését követően nem tanulnak tovább, addig a Rinya-Dráva Szövetség térségében ez az arány növekszik (35,3%-ról 37,4%-ra).

A térségben kialakult, s a jövedelmi viszonyokban is megjelenő hátrányos helyzet egyik legalkalmasabb mérési módszere, ha település szintjén vizsgáljuk a lakosság jövedelmére, szegénységi helyzetére vonatkozó főbb mutatókat. A személyi jövedelemadó adatait vizsgálva elmondható, hogy a 2012-es évben a térség 42 településére vonatkozóan az összevont adóalap összege 12 546 779 794 Ft volt, településsoros bontásban a legnagyobb érték Segesden (1 173 429 523 Ft) a legkisebb összeg (11 286 323 Ft) Rinyaújnépén realizálódott. A legtöbb adófizető száma a legalacsonyabb jövedelmi sávon (0-300 000 Ft) volt megfigyelhető, ezek alapján igazolódni látszik a térség kedvezőtlen jövedelmi struktúrája, valamint az, hogy egy-egy adófizető milyen alacsony jövedelemből kénytelen gazdálkodni. A közölt adatok alapján 2012-ben a térségben 10 616 fő adófizetőt regisztráltak, ami az össznépeséghez viszonyítva 38%.

2011-ben az ország 3 153 településére vonatkozóan került meghatározásra a szegénységi index, az 1-től 10-ig terjedő skáláján a Rinya-Dráva térség településeinek tapasztalt értékek szintén az erőteljesen kibontakozó hátrányos helyzetet tükrözik. A térség településeinek a szegénységi index 4 és 10 között mozog, értéke a 42 település átlagában 8. Ez a szám jelentősen felülmúlja a vizsgált 3 153 település átlagos szegénységi indexét (5). Az országos szegénységi indexet meghaladó érték ennek tekintetében a Rinya-Dráva térségi települések 93%-ában jelenik meg. A térségben a szegénységnek leginkább kitett települések megoszlása változatos, hiszen a nagyatádi és a barcsi térséget egyaránt érintik. A 10-es szegénységi indexszel rendelkező települések száma 13, közülük 7 db a Barcsi, 6 db a Nagyatádi járáshoz tartozik¹.

A 2013-as adatok alapján a térség humán közszolgáltatásait tekintve elmondható, hogy a 42 település esetében csak Babócsán működött bölcsőde. Az óvodai ellátás esetében viszont a Nagyatádi járás községeinek 88%-ában, míg a Barcsi járás községeinek pedig 52%-ban működött oktatási nevelési intézmény. Az elmúlt 14 évben a térségben az óvodai férőhelyek száma jelentősen csökkent (10,8%). Az alapfokú oktatásban a 2001-2013 intervallumot nézve 24-ről 20-ra csökkent az intézmények száma 2006 és 2008 között Rinyabesenyő, Istvándi, Ötvöskőnyei és Szabás településeken szűnt meg az iskolai feladatellátás. Ezen folyamat természetesen összefüggést mutat az általános iskolai tanulók létszámának csökkenésével (27,2%). Középfokú oktatási intézmények a két járási központban, Barcson és Nagyatádon találhatóak.

A térség egészségügyi ellátottságát tekintve csak alapellátás jellemzi a falvakat, a szakrendelő intézeti ellátás a két járási központban, míg általános kórházi ellátás csak Nagyatádon érhető el. Az egészségügyi alapellátottság mutatói összességében az országos, illetve megyei értékekhez képest kissé kedvezőtlenebbek, az aprófalvas településszerkezetből adódóan magasabb az 1 háziorvosra jutó betegek száma (1 535 fő). A szociális feladatok ellátó intézmények vonatkozásában a térségben 6 településen² működik tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmény, melyek közül egy van önkormányzati fenntartásban. Ezen intézmények kapacitáskihasználtsága meghaladja a 100%-ot.

A KSH 2011-es adatai alapján települési könyvtár a két legkisebb lakosságszámú községet (Rinyaújnép, Kaszó) kivéve mindegyikben megtalálható. A térségben a közművelődési intézmények 20, a sportpályák 15, a muzeális intézmények pedig 3 településen (Lakócsa, Segesd, Somogyszob) érhetőek el, emellett Csokonyavisontán van egyedül működő gyógyfürdő. A térség települései a hátrányos

¹ Beleg, Drávagárdony, Heresznye, Istvándi, Kastélyosdombó, Kisbajom, Lakócsa, Nagykorpad, Rinyabesenyő, Rinyaszentkirály, Rinyaújnép, Somogyaracs, Szabás

² Drávatamási, Csokonyavisonta, Lábod, Kálmánca, Segesd, Szabás (KSH,2013)

helyzet ellenére az itt élő lakosság számára az élhető környezet kialakítására és fenntartására töreksenek. Ezen célok megvalósítása érdekében az elmúlt években pályázati forrásoknak köszönhetően számos fejlesztés valósult meg a térségben a melyek a településkép szebbé tételére és egyes szolgáltatások biztosítására, fejlesztésére irányultak. Az elmúlt hét éves időszakban ezek eredményeként többek között 8 településen jött létre integrált közösségi szolgáltató tér, 6 településen újultak meg a sportlétesítmények, 15 községben történt parkosítás, park kialakítás, 9 településen 13 játszótér létrehozása valósult meg, valamint 6 művelődési ház került felújításra.

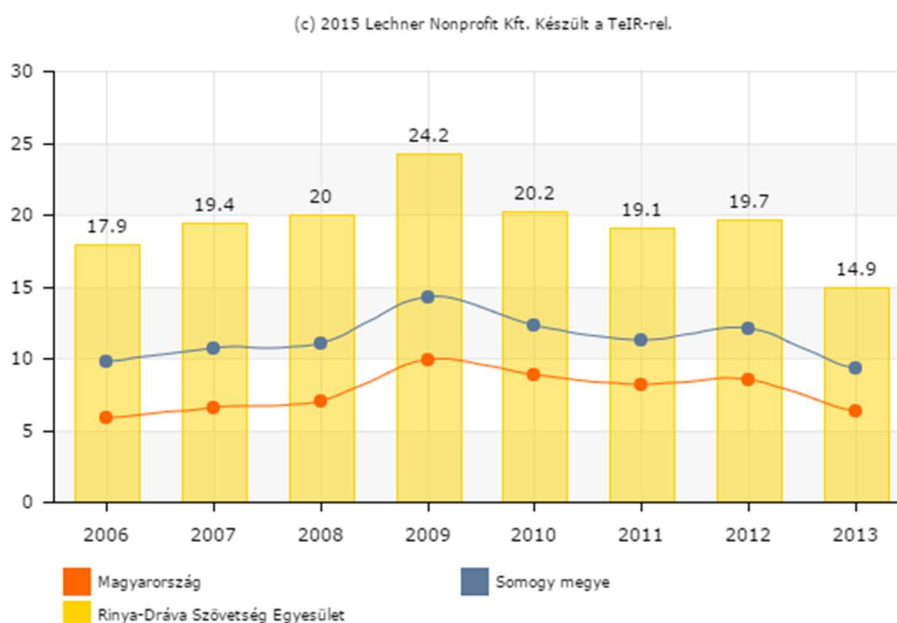
A térség településeinek életében fontos szerepet tölt be az itt működő 138 regisztrált (2014. KSH) civil szervezet. Az akciócsoport 111 szervezettel került kapcsolatba, mint pályázó. Ezen kívül a helyi közösségként való megalakulásunk óta 82 nonprofit szervezet volt tagja az akciócsoport civil szféra tagozatának. Jelenleg 38 civil tagunk van. Az akciócsoport így a térségben kvázi a teljes szektorral kapcsolatban van. Ezen felül működnek a térségben a térségen kívüli településen regisztrált civil szervezetek is, akik országos vagy megyei hatókörben végzik tevékenységüket. A térségben a regisztrált szervezetek száma csökkenő tendenciát mutat, mely a jogszabályi változásokkal és az anyagi lehetőségekkel is összefüggésbe hozható. Sajnos az akciócsoport tagságából is többen azért léptek ki, vagy kerültek törlésre, mert anyagi gondot okozott számukra a tagdíj rendszeres megfizetése, ami évi 10.000,- Ft volt. A 42 községet tekintve 9 kivétellel mindegyikben működik civil szervezet. A szervezetek a legkülönbözőbb célok mentén szerveződnek, a többségének a tevékenysége a hagyományőrzéssel, a kulturális és sport tevékenységgel (futball, horgászat) kapcsolatos, kisebb részben ugyan, de érdekeltek a település- és gazdaságfejlesztési célok megvalósításában, az esélyegyenlőség megteremtésében és a környezettudatos gondolkodás erősítésében is. A térség fejlődése szempontjából kívánatos volna, hogy a civil szervezetek száma ne csökkenjen tovább, inkább nőjön, új szervezetek jöjjenek létre és lehetőleg minden településen jöjjön létre valamilyen helyi szerveződés. Több településen működnek egyébként jogilag nem bejegyzett közösségek, klubok, melyek működését az önkormányzatok támogatják. Ez a támogatás sokszor ingyenesen biztosított infrastruktúra formájában jelenik meg, az önkormányzatok anyagi lehetőségei is korlátozottak. Sajnos a térség rossz gazdasági mutatóival összefüggésben az itt élő emberek kevésbé engedhetik meg maguknak, hogy tagdíj, vagy más anyagi formában támogassák a helyi civil szervezeteket. E miatt a szervezetek szűkös anyagi háttérrel tudnak csak működni, a legtöbb esetben a települési önkormányzatok támogatására szorulva. A legtöbb szervezet nem rendelkezik saját alkalmazottal. Sajnos gyakran a tevékenységükhöz szükséges minimális eszközökkel sem rendelkeznek. Mivel ezekben a közösségekben jelentős a tenni akarás, és rajtuk keresztül fogalmazódnak meg a konkrét helyi igények, a helyi szükségletekre adandó helyi válaszok, ezért az ő tevékenységüknek a támogatásán keresztül hatékony módon tudjuk támogatni a térség közösségi életét.

4.1.5. A térség gazdasági helyzete

A gazdasági helyzetkép kialakításához feltétlenül szükséges a térségben tapasztalt foglalkoztatottsági és munkaerő-piaci adatok áttekintése. A 15-64 éves korosztályban a foglalkoztatottak aránya a 2011-es adatok alapján mindössze 41,2%, ami jelentősen elmarad a megyei (52,9%) és országos átlagtól (57,9%). A nemenkénti bontás szerint a férfi foglalkoztatottak száma 5 544 fő (54,6%), a női munkavállalók száma 4 601 fő (45,4%) volt. A Foglalkozások Egységes Osztályozási Rendszere alapján a munkavállalók, több mint 1/3-a a szakképzést nem igénylő (egyszerű) foglalkozást űzi, ami egyértelműen az alacsony iskolázottságra vezethető vissza. A térség erőteljes mezőgazdasági és

erdőgazdálkodási karakterét nem tükrözik a foglalkoztatottak számára vonatkozó adatok. A teljes munkavállalói létszám tükrében alig éri el a 3%-os részarányt. Erre a jelenségre a magyarázat elsősorban az, hogy egyre erőteljesebben érvényesül a gépesítettség a mezőgazdasági vállalkozásoknál is. Ezek alapján a következő időszakban sokkal erőteljesebben szükséges kihasználni az alapvetően mezőgazdálkodású térség adta lehetőségeket, s sokkal inkább előtérbe kell helyezni a munkaerő-igényes kultúrák termesztését, ezzel is javítva a térségi gazdasági szerkezetét, hozzájárulva a térségi gazdaság diverzifikálásához.

A térség munkanélküliségi adatait tekintve 2013-ban 14,9%-os a munkanélküliek aránya, ami több mint másfélszeresen haladja meg a megyei (9,3%), és több mint kétszeresen pedig az országos átlagot (6,3%). Ezen kedvezőtlen érték részben a munkahelyek hiányával, részben pedig a munkanélküliek alacsony képzettségi szintjével van összefüggésben. Ezt támasztják alá a rendelkezésre álló legfrissebb, 2015 III. negyedévére vonatkozó munkanélküliségi adatok is, hiszen a térség 42 településén a regisztrált álláskereső döntő hányada általános (46%) vagy annál alacsonyabb (11%) végzettséggel rendelkezik.

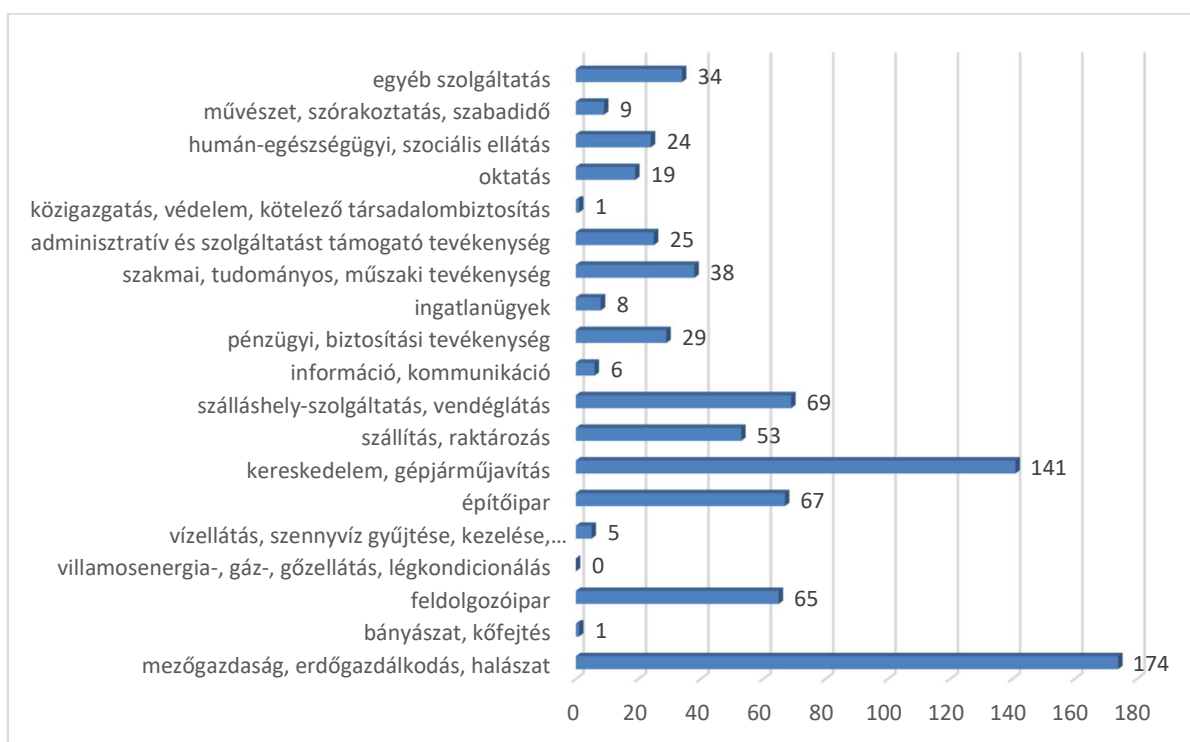

5. ábra Munkanélküliségi ráta

A gazdasági környezetre, a gazdasági szervezetekre vonatkozó adatok elemzése során érdemes különbséget tenni azon mutatók között, amelyek a regisztrált és a működő vállalkozásokat veszik alapul. A térség helyzetét feltáró tanulmányok többsége utalt arra, hogy a két járás területén a vállalkozások kényszervállalkozásként létesültek. Ennek tekintetében a regisztrált vállalkozások száma mellett sokkal hatékonyabban feltárhatóak a térségben uralkodó főbb gazdasági folyamatok, ha a működőképes vállalkozások számát is figyelembe vesszük. A kedvezőtlen gazdasági helyzetet és az üzleti szektor korlátozott lehetőségeit tükrözi, hogy a működő vállalkozások esetében a térségben 1 000 lakosra 27,6 vállalkozás jut, ami még a felét sem éri el az országos átlagnak (65). Ezen érték a periférikus elhelyezkedés és a kedvezőtlen infrastrukturális ellátottság mellett a korlátozott munkaerő kínálatra, valamint a lakossági jövedelmek alacsony szintjére is visszavezethető.

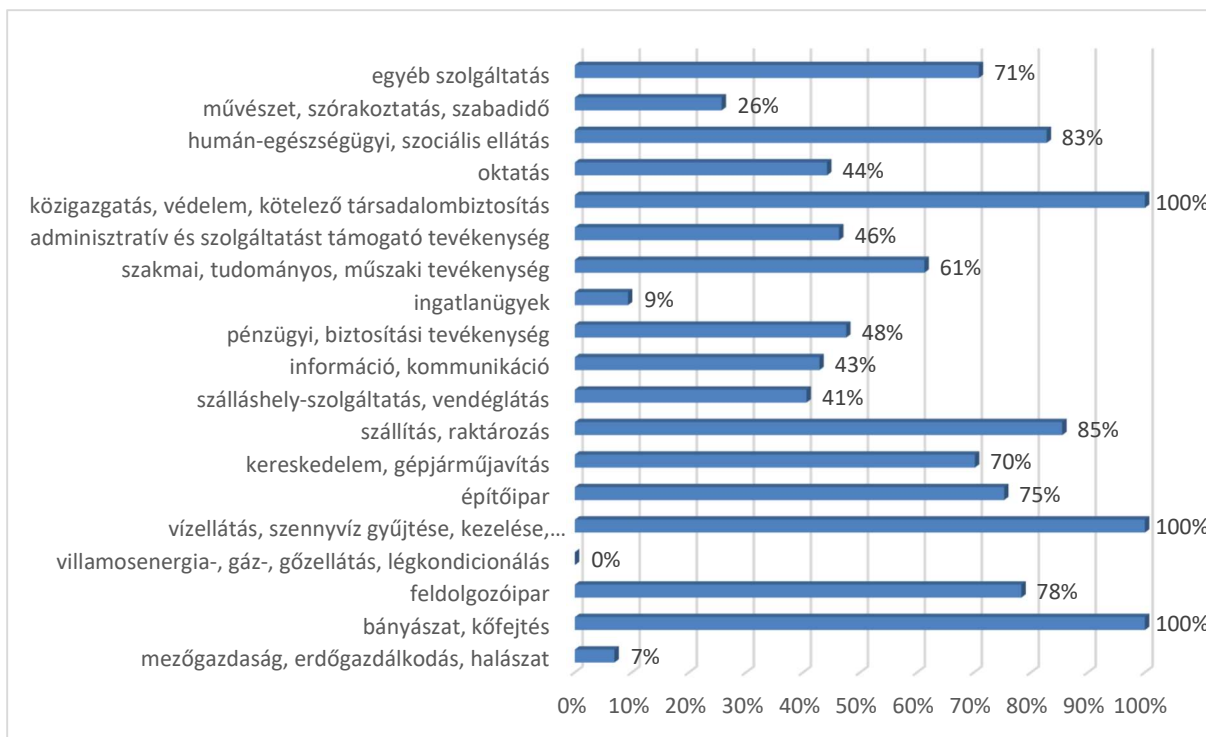
A KSH 2012-es adatait figyelembe véve a létszám-kategóriák szerint a legnagyobb arányt a térségben az 1-9 fő között foglalkoztató vállalkozások, azaz a mikrovállalkozások képviselték (96%). A 10-19 és 20-49 fős dolgozói létszámmal rendelkező kisvállalkozások aránya kifejezetten alacsony (2-2%), és mindösszesen 4 darab 50-249 fős középállalkozás képviselteti magát a térségben (Csokonyavisonta, Darány, Kaszó, Segesd). 250 és 500 fő közötti dolgozói létszámmal rendelkező vállalkozás pedig nem található a 42 település egyikében sem.

Arra, hogy mely ágazatok képviselői hiányoznak a térségben, az alábbi ábra adhat választ, amely egyes nemzetgazdasági ágak szerint tünteti fel a működő vállalkozások számát. 2012-ben 3 557 vállalkozást tartottak nyilván a regisztrált gazdasági szervezetek között, ebből mindösszesen 768 vállalkozás számított működőképessnek.

6. ábra Működő vállalkozások száma nemzetgazdasági áganként 2012 (KSH)

A nyilvántartott gazdasági szervezetek esetén a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás és halászat nemzetgazdasági ágon belül figyelhető meg a legtöbb vállalkozás, ami a működő vállalkozások tekintetében is igaz. A 6. ábra számadatai mögé nézve kijelenthető: a leginkább működőképes vállalkozások – azok darabszámától függetlenül – a bányászat, kőfejtés, a víz-, szennyvíz- és hulladékgazdálkodás, a közigazgatás, védelem, szállítás, raktározás, valamint az egészségügy-szociális ellátás kategóriába tartoznak. Ezzel szemben a legkisebb arányban (kevesebb, mint 30%) a villamosenergia, gázellátás, légkondicionálás, az agrárgazdálkodás, az ingatlanügyletek valamint a művészet, szabadidő nemzetgazdasági ágon belül található működő vállalkozás. Kiemelendő a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágon belül tapasztalt értéke is, hiszen e kategórián belül a regisztrált vállalkozások 41%-a volt működőképes 2012-ben.

7. ábra Működő vállalkozások aránya a regisztrált vállalkozásokéhoz képest (KSH,2012)

A Rinya-Dráva térsége hagyományosan mezőgazdasági térségnek tekinthető. A 2010-es ÁMÖ adatai alapján mezőgazdasági tevékenységet végző gazdaságok tényleges használatában álló földterületek aránya a térség összterületének 54,9%-át teszi ki. A földhasználat és birtokszerkezet jellemzőit tekintve 64 gazdálkodó szervezet műveli a földterületek 69%-át, míg a fennmaradó 31%-on 5 184 egyéni gazdálkodó gazdálkodik. Ezen adatok a földterületek elaprózottságát és koncentrációját egyszerre tükrözik, hiszen az átlagos birtokméret az egyéni gazdálkodók esetében mindössze 3,25 hektár. A termőterület döntő hányadán (48%) szántóföldi növénytermesztés jellemző, ezen belül is a gabonafélék (őszi búza, őszi árpa, tritikálé, kukorica) és az olajos magvak (főleg napraforgó) termesztése a meghatározó. Az intenzívebb kultúrák (kertészet, szőlő, gyümölcsös) térségi szinten elhanyagolható mértéket képviselnek. Ugyanakkor a termőterületek jelentős hányadát, 43,5%-át borítja erdő, ami az országos érték több mint kétszerese.

A térség turisztikai programkínálata részben a termálvízkincre, részben a vadállományára, valamint a Drávára és a horgásztavakra épül. A termálvíz hasznosításának lehetőségei több településen is adóttak, azonban turisztikai céllal jelenleg csak Csokonyavisontán működik termálfürdő. A térség kiváló erdőszültségi mutatói kedveznek a vadászturizmusnak, ebből a szempontból Kaszó, Lábod és Szulok térsége emelhető ki, mely jelentős egybefüggő erdőterületekkel, ezáltal jó minőségű nagyvadállománnyal jellemezhető. A Dráva és holtágai, valamint számos település mesterséges tava (Kutas, Rinyaszentkirály, Háromfa) pedig horgászturizmus szempontjából töltenek be fontos szerepet. A természeti adottságok révén a turizmus szempontjából az aktív- és ökoturizmus lehetőségei is adóttak. A térség természeti kincseinek bemutatását számos olyan programlehetőség szolgálja, amely a környezettudatos gondolkodás kialakulását kívánja elősegíteni és a természeti környezet megóvására hívja fel a figyelmet. Ilyenek mind a Duna-Dráva Nemzeti Park, mind pedig a különböző helyi szolgáltatók (Kaszó Zrt., Mocz Erdészet, SEFAG. Zrt.) által kijelölt gyalogostúra útvonalai, tanösvényei. A gyalogostúra útvonalak közül említésre szorul Közép-Európa egyik legújabb, részben még formálódó

nemzetközi zarándokútja, a Mária-út, mely a térség északi részét érinti. A Dráva folyó révén a vízitúra lehetőségei is adóttak, emellett a térséget érinti a Barcstól Drávatamásiig húzódó Három folyó kerékpáros túraútvonal, amely a nemzetközi EuroVelo 13 kerékpártúra útvonal része. Az elmúlt évben a turisztikai kínálat bővítése érdekében és a jó terepadottságnak köszönhetően, mintegy 300 km hosszú lovas túraútvonal került kijelölésre a térségben.

A szálláshely-kategóriákat tekintve a 2013-as évben 121 egyéb szálláshely, 23 falusi szálláshely és 10 kereskedelmi szálláshely működött a térségben, melyek erős területi koncentrációt mutatnak. A kereskedelmi szálláshelyek 40%-a, a falusi és egyéb szálláshelyek pedig 63%-a a termálfürdővel rendelkező Csokonyavisontán koncentrálódik, a fennmaradók túlnyomó többsége a vadász, illetve horgászturizmusban érintett településeken található. A szálláshelyekre vonatkozó adatok további vizsgálata során megállapítható, hogy a szálláshely szolgáltatást igénybevevők között magas arányban vannak jelen a külföldi vendégek, ami a turisztikai kínálat jellegére is visszavezethető. Az átlagos tartózkodási idő számadatai mind a kereskedelmi, mind pedig a falusi szálláshelyek esetében a megyei és országos értékekhez hasonlóan csökkenő tendenciát mutatnak.

A turizmus fejlesztését tekintve az elmúlt években számos fejlesztés jött létre. A III. tengelyes turisztikai tevékenység ösztönzése jogcím keretében a térségben 24 projekt valósult meg, melyek szálláshely kialakításra, illetve szolgáltatásfejlesztésre irányultak. Azonban turizmus szempontjából fontos, hogy az ide érkező turista minél több időt töltsön el a térségben, ehhez azonban a szálláshely szolgáltatás mellett a térségi értékekre épülő komplex programlehetőségekre van szükség. Ennek érdekében tervben van a különböző túraútvonalak további fejlesztése, bővítése, összekötése a szomszédos térségek útvonalaival, valamint megálló és pihenőhelyek kialakítása.

4.1.6. A helyzetfeltárás összegzése

A térség térszerkezeti adottságait meghatározza a határ-menti elhelyezkedése, a gazdasági erőközpontoktól való távolsága, az aprófalvas településszerkezete, a rossz közlekedési és elérhetőségi viszonyok.

A környezeti adottságai a térségnek rendkívüliek. A mezőgazdasági területek jól művelhetők, magas az erdősültség. A természetes vízfolyások, a Dráva folyó és a Rinya patak ágai által biztosított vízmennyiség meghatározó a térség élővilágának kialakításában, mely nemzeti parki védeltséget is élvez. A térség jelentős ásványkincs vagyonnal is rendelkezik, bár a drávai kavicsbányászatot egyenlőre abbahagyták, a kőolaj és földgáz kitermelés a térségben folyamatos, amihez az infrastruktúra is rendelkezésre áll, hiszen a térségen halad keresztül a Barátság kőolajvezeték. Az olajkutatások során fúrt kutak egy része ma már a térség termálvízkincsét teszi hozzáférhetővé, melyre épült fürdők a térség turizmusának alapjai.

A térség jelentős kulturális értékekkel és hagyományokkal is rendelkezik. Ennek forrása, hogy több nemzetiség keveredik a térségben, magyar, cigány, horvát, német. Az épített környezetet meghatározzák a védett épületek, számos kastély és egykori kúria található a térségben.

A kulturális értékek megőrzésében jelentős szerepe van a térség civil társadalmának, mely több, mint 100 egyesületbe tömörülve működik a térségben. Sajnos a népesség folyamatosan és drasztikusan csökken, mind a természetes fogyás, mind az elvándorlások következtében. Az előregedő társadalomhoz magas munkanélküliség párosul, mely egyik oka a szakképzetlen munkaerő.

A térség gazdasági életét a mikrovállalkozások határozzák meg, nagyvállalkozás a térségben nem található. A legnagyobb kis és középvállalkozások a fa- és fémipar, valamint a mező- és erdőgazdaság területén dolgoznak.

4.2. A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések

A 2007-2013-as időszak HVS-ének fő célkitűzése a térség gazdasági fejlődésének elősegítése, valamint a közösségi fejlesztések megvalósításával az itt élő lakosság életminőségének javítása volt. Az elmúlt hét éves időszakban megvalósult III. és IV. tengelyes pályázatok ezen célok megvalósítását segítették. 2007-2013 között a térségben 510 pályázó 893 pályázatából 331 pályázó 574 pályázata valósult meg 2,2 Mrd Ft támogatással gazdaságfejlesztési túlsúlyal. A projektek eredményeként közvetlenül létrehozott új munkahelyek száma 102 fő, a minimum 5 évig megtartott munkahelyek száma 1 670 fő. 158 új szállás férőhely jött létre. 2 000 méhcsaláddal gyarapodtak a térségi méhészetek. 126 közösségi tér újult meg. 77 fő vett részt különböző képzéseken.

A magas munkanélküliséggel és alacsony vállalkozássűrűséggel jellemezhető térségünkben a gazdaságfejlesztés rendkívül fontos célkitűzésként jelent meg, így a munkahelyteremtés és a munkahely megtartás értékelési kiválasztási szempontok voltak. Ennek érdekében az értékelési rendszer úgy került kialakításra, hogy a nélkül ne nyerhessen senki támogatást, hogy minimum a jelenlegi foglalkoztatotti létszámának a megtartását ne vállalná. Egyik elsődleges célunk a gazdaság élénkítése, és ezen keresztül a munkahelyek megtartása, létrehozása volt. Ennek érdekében a forrásallokációban is a gazdaságfejlesztésre helyeztük a hangsúlyt, úgy, hogy a rendelkezésre álló kereteink 60%-át kötöttük le ilyen célokra, a megvalósult beruházások vonatkozásában a gazdaságfejlesztési arány meghaladta az 50%-ot. A meglévő vállalkozások mellett a vállalkozások létrehozását és az induló vállalkozókat is támogattuk. Elsődleges célközönségünk a mikrovállalkozók voltak, mivel a térségben ők a legmeghatározóbb vállalkozói réteg, a foglalkoztatottsághoz való hozzájárulásuk viszont nem elhanyagolható, még akkor sem, amikor „csak” önfoglalkoztatást végeznek. A helyi kivitelezők/szállítók alkalmazása révén multiplikátor hatás alakult ki, aminek köszönhetően az ide érkező támogatások, az itt megvalósuló beruházások értéke a térségben maradt, és forgott, aminek köszönhetően becsléseink alapján a támogatásoknak köszönhetően további kb. 100 új munkahely jött létre. A térségben viszonylag sok tőkeszegény mikrovállalkozás található, számukra a kisebb összegű kiírások jelentettek segítséget a modernizációjuk megvalósításában ezáltal biztosítva hosszú távú működésüket. A vállalkozások fejlesztése mellett a vidéki térség élhetőbbé tétele és a helyi közösségek megerősítését szolgáló pályázati kiírások révén az önkormányzatok, a civil szervezetek és az egyházak is megtalálták számításaikat.

Az elmúlt időszak nyertesei a vállalkozói szféra képviselői voltak, a III. tengelyes pályázatok révén 20 Kft., 4 Bt. 9 egyéni vállalkozó és 7 magánszemély valósított meg beruházásokat, a LEADER-ből pedig 160 vállalkozás került támogatásra, köztük 97 egyéni vállalkozó, 46 Kft., emellett pályáztak őstermelők, Bt-k és Zrt-k is. A vállalkozók mellett mind a civil, mind pedig a közsféra képviselői is aktív pályázóknak bizonyultak, a III. tengelyből a 27 db civil szervezet, 25 egyházközség és 26 önkormányzat valósított meg beruházást. A LEADER keretében a közösségi célok megvalósítására elérhető források 80 civil szervezet, 26 egyházi jogi személy 38 települési önkormányzat, 4 nemzetiségi önkormányzat és 2

önkormányzati társulás részére került kipályáztatásra. A pályázatok területi megoszlását tekintve a HACCS minden településén volt jóváhagyott nyertes pályázat, és egyedül a 38 fő lakossal rendelkező Rinyaújnép az, ahol nem volt kifizetett, megvalósult beruházás. Fontos szempont volt még a számunkra, hogy mindenki egyenlő eséllyel induljon, és hogy minden település tudjon részesülni a fejlesztési forrásokból, ezért a kiírások és a feltételek e szempontnak megfelelően kerültek megfogalmazásra. A nagyobb lélekszámú és aktívabb települések esetében több volt a megvalósult pályázat, így módon több forráshoz is jutottak, de összességében a pályázatok térbeli eloszlása a HVS-nek megfelelően történt.

Az elmúlt időszak eredményeit áttekintve elmondható, hogy a LEADER pályázati rendszerben rendkívül eredményes volt a mikrovállalkozás fejlesztési programunk, mely kiírásakor a max. támogatási összeg 1 MFt-os felső határral került kiírásra. E kiírásra benyújtott és megvalósult 85 pályázat 106 MFt-ból 21 tartós munkahelyet hozott létre 141 fő munkahely megtartás mellett. A térség vállalkozástípusait tekintve a mikrovállalkozások túlsúlya jellemző, nincsenek nagyvállalkozások, kevés a kis és közepes vállalkozás. Noha a vállalkozások döntő hányada mikrovállalkozás, országos viszonylatban ez is nagyon kevés. Ráadásul az induló vállalkozások 80%-a az első két évben abbahagyja a tevékenységét. Emellett a vállalkozások nagy része forráshiánnyal küzd, emiatt modernizációjuk nehézkes, ami a fejlődésük gátját is jelenti, ezért kiemelten fontos ezen réteg támogatása, ösztönzése, hogy új mikrovállalkozások jöjjenek létre, hogy ne hagyják abba, és hogy tovább tudjanak lépni. Több mikrovállalkozásból több kis- és középvállalkozás lesz. Ezt a tevékenységünket elősegítendő vállalkozói képzéseket támogattunk, annak érdekében, hogy sikeresebb legyen az indulás, gördülékenyebb a működés. A mikro- kis- és középvállalkozásuk tevékenységük (beszerzéseik, értékesítésük) 80%-át 50km sugarú körön belül végzik. Mivel mi a határon vagyunk nálunk ez csak egy félkör. Ezért itt még fontosabb volt, hogy a beruházási támogatásainknál a térségi kivitelezők, szállítók alkalmazását írtuk elő, számos vállalkozásnak fellendült a forgalma, mert beindult a multiplikátor hatás. Jó gyakorlatként említhető meg az erdei iskolák fejlesztése, melyek megújulása révén nemcsak a térségbe látogató turisták száma növekszik, hanem a gyermekek környezettudatos nevelésében is fontos szerepet töltenek be. A helyi termékek előállításának támogatása és piacra jutása terén még nagyon sok a teendőnk, de elkezdtük, és jó úton járunk. Amellett, hogy 38 pályázatot támogattunk a témában, megújítottuk a barcsi piacot, helyi termék katalógust és kézikönyvet hoztunk létre, és képzéseket szerveztünk nekik. Segítjük a piacra jutásukat is a különböző országos és nemzetközi vásárokon való részvétellel.

A 2007-2013-as időszakra vonatkozóan a HVS megvalósításának tapasztalatait pozitívan értékeljük, hiszen a térség rendelkezésére álló fejlesztési források, illetve az IH által biztosított többletforrások hatékonyan kerültek felhasználásra, hozzájárultak vidékünk élhetőbbé tételéhez, valamint a térség gazdaságának megerősítéséhez, ennek megfelelően HVS-ben megfogalmazott célokat elértük. A pályázókkal való folyamatos kapcsolattartás és visszacsatolás hozzásegített bennünket a programunk sikeres megvalósításához. Ennek eredményeképpen az országban talán a legtöbb pályázat ebben a leghátrányosabb helyzetű térségben született, jelentős plusz fejlesztési forrásokhoz hozzájuttatva azt. Összességében sikeres ciklust zártunk, jók a visszaigazolások, és hasonlóan szeretnénk folytatni a jövőben is.

4.3. A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások

A 2007-2013-as időszak HVS-ének megvalósítása során szerzett tapasztalatok, valamint a pályázók visszajelzései révén, illetve a folyamatosan jelentkező pályázati igények alapján, figyelembe véve a térség adottságait, jellemzőit megállapítható, hogy a 2007-2013-as időszakban kitűzött célokhoz hasonlóan a 2014-2020-as időszakban a vállalkozásfejlesztésre, valamint a közösségfejlesztésre kell helyoznünk a hangsúlyt. Ezen beavatkozási területek meghatározását a helyzetfeltárás megállapításai is egyértelműen alátámasztják. A Rinya-Dráva térségét alacsony foglalkoztatási szint és magas munkanélküliség jellemzi, amihez hozzájárul a szakképzett munkaerő hiánya is. Alacsony a vállalkozás sűrűség, a működő vállalkozások döntő hányada mikrovállalkozás, a szükséges erőforrások hiánya, valamint a korlátozott mértékű rendelkezésre állása miatt nehézkes a modernizáció, ezért egy részük kevésbé versenyképes. Ezen hátrányok lefaragása érdekében fontos a térség vállalkozásainak támogatása, hiszen a mikrovállalkozások megerősödése révén bővíthet a kis- és középvállalkozások száma, ami a foglalkoztatás bővülését és a munkanélküliség csökkentését eredményezi. A térség hátrányos helyzetéhez a csökkenő népességszám, az elöregedés és az elvándorlás is hozzájárul, ezért kiemelt fontosságú a fiatalok helyben tartása, ami a munkalehetőségek bővítésével, illetve a vidék élhetőségének javításával érhető el. A vidék vonzóvá tételéhez erős helyi közösségekre van szükség, ezért tartjuk fontosnak a közösségi fejlesztések megvalósításának támogatását a jövőben is.

A Somogy Megyei Területfejlesztési Konceptiója Somogy megyét 2030-ra sokszínű, természeti értékekben gazdag tájjal rendelkező, harmonikus, és az ott élők számára jó életminőséget biztosító versenyképes, innovatív térségként képzei el, ahol szolidáris közösségekre építve, egymást erősítve, egymás értékeire és adottságaira alapozva vannak jelen a szolgáltatásokban erős városok és a kedvező életteret adó vidéki térségek. Ezen jövőkép eléréséhez 3 átfogó cél került meghatározása:

- A rendszeres munkajövedelmet szerzők arányának növelése;
- A megye belső erőforrásainak fenntartható hatékony hasznosítása az ökológiai-, társadalmi- és gazdasági szempontok figyelembe vételével;
- A szolgáltatásokhoz való hozzáférés egyenlő esélyének biztosítása minden somogyi ember számára;

Az átfogó célok elérését szolgáló specifikus célok között megtalálható a vállalkozási szektor megerősítése, a helyi termelést, közösségek önellátását segítő fejlesztések támogatása, közösségfejlesztés, a vidéki térségben lakók életminőségének javítás. Ezeknek a céloknak a megvalósítása szerepel stratégiánk fő célkitűzései között is.

Barcs és Nagyatád Integrált Településfejlesztési Stratégiája általános célként a térség versenyképességének biztosítását, a lakosságmegtartó képesség és az életminőség javítását fogalmazzák meg. Az ezekhez kapcsolódó középtávú célok a gazdasági, valamint a turisztikai potenciál fejlesztésére, a városok térségi szerepkörének erősítésére, illetve a közszolgáltatások színvonalának növelésére fókuszálnak. Ez utóbbi kivételével, Stratégiánk fejlesztési irányvonalai több intézkedés vonatkozásában is kapcsolódnak az IVS-ekben meghatározott középtávú célokhoz.

Barcs esetében az alábbi intézkedések vonatkozásában:

- Helyi termelők és termékek támogatása (rövid élelmiszerláncok, térségi védjegyrendszer létrehozása, stb.), valamint ennek a munkaerőpiaci igényekkel történő összehangolása;
- Gazdaságfejlesztési soft elemek (vállalkozói mentorprogramok, határon átnyúló, horvát-magyar közös projektek indítása);

- Gyógy-/termálvízre, természeti és kulturális értékekre alapozott komplex turisztikai termékcsomagok kialakítása (gyalogos, kerékpáros, lovas és vízi turizmus, pl. Eurohorse és Eurovelo útvonalak, gyógyfürdők turisztikai kínálatának fejlesztése).

Nagyatád esetében az alábbi intézkedések vonatkozásában:

- Gyógy-/termálvízre, természeti és kulturális értékekre alapozott komplex turisztikai termékcsomagok kialakítása (gyalogos, lovas és horgászturizmus fejlesztése, természeti értékekre alapozott, tematikus ökoturisztikai útvonal és programcsomagok kialakítása a nagyatádi térségben);
- Közlekedési fejlesztések (külső kerékpárút fejlesztése Ötvöskőnyi, Lábod és Somogyszob irányába).

A 2014-2020-as időszakot illetően is szeretnénk folytatni mind fejlesztési, mind pedig működési oldalról a projekt-előkészítő, projektgeneráló tevékenységünket, mely révén arra ösztönözzük a térség szereplőit, hogy saját maguk határozzák meg, hogy milyen területen van szükség fejlesztések megvalósítására. Ezen tevékenység eredményeképpen a HSF-ben szereplő kiírások mindinkább visszatükrözik a helyi igényeket, ezáltal olyan projektek valósulhatnak meg, melyek térség fejlődését segítik elő. Az egyesület által a heti 40 órában működtetett ügyfélszolgálat is a pályázatok sikeres megvalósítását segíti, a pályázatok benyújtásával, illetve a megvalósítás és elszámolás szakaszában felmerülő kérdések megválaszolásában és a problémák megoldásában való tanácsadás révén.

Az IPA DUPLO projekt keretében a Dráva régió számára készített általános keretterv a helyi termékek kisüzemi előállítására, az alternatív turizmus és a természetvédelem került megfogalmazásra fő fejlesztési irányokként.

4.4. SWOT

Erősségek:

1. előnyös agro ökológiai-adottságok (minőségi és mennyiségi termelési potenciál),
2. jelentős természeti erőforrások a felszíni és a felszín alatti vízkincset tekintve,
3. jelentős termál és gyógyvíz készlet,
4. kőolaj és földgáz ásványkincsek,
5. jelentős természeti erőforrások a biodiverzitást tekintve,
6. jelentős természeti értéket képviselő, védett természeti területek,
7. magas erdőszűrség, jelentős faállomány,
8. minősített erdei iskola programok,
9. jelentős táji, (népi-) épített, tárgyi és szellemi örökség,
10. helyi közösségi együttműködési előzmények,
11. erős civil aktivitás,
12. négy nemzetiség jelenléte,
13. magas a napsütéses órák száma
14. tradicionális térségi programok
15. határon átívelő kulturális kapcsolatok

Gyengeségek:

1. rossz közlekedési infrastruktúra és elérhetőség
2. beruházási források hiánya, innováció hiány,
3. alacsony vállalkozásúrárság,
4. nagy foglalkoztatók hiánya
5. öregedő, fogyó népesség,
6. fiatalok és képzettek elvándorlása,
7. alacsony képzettségű munkaerő,
8. helyi termelők, termékek hiánya,
9. ipari nagyüzemek, feldolgozóipar hiánya,
10. nagy befogadóképességű, minőségi szálláshelyek hiánya,
11. turistaútvonalak, kerékpárutak hiánya, meglévők rossz állapota,
12. térségi marketing hiánya,
13. aprófalvas településszerkezet, zsáktelepülések
14. közösségi terek leromlott állapota
15. a védett területek korlátozott fejlesztési lehetősége

Lehetőségek:

1. kerékpáros turizmus fellendülése,
2. lovas turizmus fellendülése,
3. kereskedelmi szálláshelyek építése, felújítása
4. határ mentiség, nemzetközi kapcsolatok piacbővítésre,
5. a barcsi határátkelő közlekedési és kereskedelmi folyosóvá válása,
6. térségi ismeretség növelése marketingeszközökkel,
7. zöld beruházások megvalósulása,
8. faipari vállalkozások létrehozása, a működők megerősödése
9. Horvátország Schengeni/euro-övezeti csatlakozása
10. erősödő ökoturizmus,
11. gyógyturizmus
12. drávai kavicsbányászat
13. barna mezős beruházások
14. rendelkezésre áll a tudásbázis a helyi termékek létrehozására
15. megújuló energiaforrásokra épülő technológiák alkalmazása

Veszélyek:

1. fejlesztési források elvonása,
2. 6-os főút, 68-as út állagromlása,
3. infrastrukturális fejlesztések elmaradása,
4. működő kkv-k felszámolása,
5. szálláshelyfejlesztések elmaradása,
6. demográfiai folyamatok további romlása,
7. a munkanélküliség növekedése,
8. magyar élelmiszeripar további piacvesztése,
9. állandóan változó, kiszámíthatatlan jogszabályi környezet,
10. bonyolult, nehezen átlátható adórendszer,
11. alacsony fogyasztói tudatosság: kevés figyelem az egészséges életmódra, a hazai termékekre, termékösszetételre,
12. kiszámíthatatlanul változó energiaárak kis piacméret
13. határ-mentiségből adódó migrációs problémák
14. energiaültetvények egyre növekvő jelenléte
15. civil szervezetek csekély önfenntartó képessége

4.4.1. SWOT mátrix

	belső erősségek	belső gyengeségek
külső lehetőségek	A térség természeti erőforrásaiból kiindulva az ökoturizmus erősödésére és a megújuló energiát hasznosító technológiák alkalmazására offenzív stratégiát lehet alapozni.	Az alacsony vállalkozássűrűség és a határ-mentiségből fakadó kereskedelmi lehetőségek reális alapot adnak a vállalkozások számának a növekedésére, ami a munkavállalók képzésével egy fejlesztő stratégiát adhat.
külső veszélyek	A természeti értékek és erőforrások a klímaváltozás következtében veszélybe kerülhetnek, a biológia sokféleséget veszélyeztetik új invazív fajok megjelenése, amik ellen védekezni kell.	Az munkahelyek hiánya és a közösségi terek leromlott állapota tovább gerjesztheti a fiatalok és a képzett munkaerő elvándorlását, amit el kell kerülni.

4.5 Fejlesztési szükségletek azonosítása

A helyzetfeltárás és a SWOT elemzés megállapításai alapján a térségre vonatkozó fejlesztési szükségletek a vállalkozásfejlesztés és a közösségfejlesztés témaköréhez kapcsolódnak, melyek alapján meghatározásra kerülnek azok a beavatkozási területek, melyek révén a VP LEADER intézkedése keretében a rendelkezésre álló fejlesztési források a térség szereplői számára elérhetőek lesznek.

Az egyik ilyen, talán legfontosabb fejlesztési szükséglet a munkahelyteremtés, mely egyaránt hozzájárul a lakosság jövedelemhez jutásához és a helyben tartásához. Az alacsony vállalkozássűrűség, és a nagy foglalkoztatók hiánya miatt a vállalkozói szféra megerősítésére van szükség. E vállalkozáshiányos térségben a működő vállalkozások modernizációjának elősegítésére van szükség és az új vállalkozások életképességének biztosítására. A vállalkozások versenyképességének megteremtése fejlődésük, továbblépésük szempontjából kulcsfontosságú, a vállalkozások megerősödése révén bővíthet a kis- és középvállalkozások száma, mely a térségi foglalkoztatás bővülésére is hatással van.

A térség mezőgazdasági adottságai jónak mondhatók, ami a helyi termék előállításához biztosít kedvező feltételeket. A helyi termék előállítás környezeti és fenntarthatósági szempontok mellett a helyben történő foglalkoztatás bővülésével szintén a helyi gazdaság megerősödését szolgálja.

A vállalkozásfejlesztési célok megvalósulása mellett a térség élhetőbbé, vidék vonzóvá tételére van szükség, kiemelten fontos célok ezek itt a Rinya-Dráva mentén, mely térséget az elöregedés, csökkenő népesség és a fiatalok elvándorlása jellemez. A foglalkoztatás bővítésére irányuló törekvések mellett a közösségi fejlesztések azok, amelyek hozzájárulnak a vidék népességmegtartó erejének fokozásához és a helyi közösségek megerősítéséhez. Az erős, aktív társadalom a jól működő helyi gazdaság alapját is jelenti, melyhez a civil és közsztéra számára is biztosítani kell a megfelelő közösségi tereket, ahol tevékenységüket végezhetik.

A képzetlen munkaerő, és a kényszervállalkozások használható gyakorlati tudásra szorulnak, melyet a ha felnőttképzés keretében megkapnak, akkor el tudnak helyezkedni és sikeresen tudják működtetni vállalkozásaikat.

A térség kiváló természeti adottságai az öko- és szelídturizmusnak kedveznek, melyhez kapcsolódóan a különböző (gyalogos-, kerékpáros-, lovas-, zárandok-, és vízi) túrákhoz kijelölésre kerültek útvonalak. Azonban ezen útvonalak egy része csak szakaszosan van kijelölve, nem kapcsolódik a szomszédos térségek útvonalaihoz, nincs megfelelően kitéblázva, illetve több esetben megállóhelyek létesítésére is szükség van. Ehhez kapcsolódó turisztikai célú fejlesztési szükséglet forrásaként VP LEADER térségek közötti együttműködések intézkedése szolgálhat.

Rinya-Dráva Szövetség térsége az elhelyezkedéséből adódóan az aprófalvas térségek közé sorolható, hiszen az itt lévő települések csaknem fele az 500 fő alatti lakosságszámmal rendelkezik. Ezeket a településeket infrastrukturális hiányosságaik révén fokozottan érint az elöregedés, elvándorlás és a munkanélküliség problémája. Ezen kedvezőtlen folyamatok mérséklése érdekében egyesületünk részt kíván venni az innovatív aprófalva komplex programban.

A térség erdőborítottsági adatai meghaladják az országos, illetve az EU-s átlagértékeket, ezért a nagy kiterjedésű erdőségek révén a fa és biomassza az egyik meghatározó erőforrásként van jelen. Ebből kifolyólag meghatározó az erdőgazdálkodással, faiparral foglalkozó cégek jelenléte, ezen adottságokra

és lehetőségekre építve fontos volna az erdőgazdasági szereplők közötti olyan együttműködések létrehozása, illetve a meglévő kapcsolatok megerősítése, melyek az innovációs tevékenység generálása szempontjából pozitív hatással vannak a térségre. Az erdőgazdálkodási témában létrehozandó Európai Innovációs Partnerség kialakításában VP 16.1.1 művelet keretében rendelkezésre álló forrás jelenthet segítséget.

5. Horizontális célok

5.1 Esélyegyenlőség

A térség határ menti elhelyezkedéséből, társadalmi és gazdasági jellemzőiből adódón is hátrányos helyzetű, ezért fejlődésének elősegítése érdekében kiváltképp fontos az esélyegyenlőség biztosítása minden érintett számára, melynek megteremtésére egyesületünk már a tervezési folyamat kezdetén is törekedett. Ennek érdekében a HFS tervezés indulásáról, annak folyamatairól több csatornán keresztül tájékoztattuk a térségben élőket (képűjság, hirdetés, rádió, hírlevél, honlap). Több településen tartottunk fórumokat, igény szerint személyesen is felkerestük az érdeklődőket, a heti 40 órában nyitva tartó ügyfélszolgálatunkon is folyamatos tájékoztatást adunk. Célunk, hogy a pályázati forrásokhoz való hozzájutás lehetőségéről a térségben élők a lehető legszélesebb körben információhoz jussanak, megismerhessük a vállalkozói-, civil- és közszféra speciális igényeit, hogy ezáltal olyan pályázati kiírásokat alakítsuk ki melyek a térség fejlődését segíthetik elő. A térségben végzett munkánkból kifolyólag folyamatos kapcsolatban vagyunk a települések vezetőivel, a vállalkozói szféra képviselőivel, emellett tevékenységünk révén a térségben aktívan működő civil szervezetek 80%-át is sikerült elérnünk. A hátrányos helyzetű csoportokra különös figyelmet fordítunk, őket külön is tájékoztatjuk, jó kapcsolatot tartunk fenn a kisebbségi szervezetek képviselőivel, így e célcsoportot rajtuk keresztül érjük el. A térségben működő bármely civil szervezet, egyház, önkormányzat és vállalkozás projektelképzeléseit fogadjuk és rögzítjük, érkezzen az elektronikus, telefonos, személyes vagy postai úton. A pályázati kiírások meghatározásánál is maximálisan törekszünk az esélyegyenlőségi szempontok érvényesítésére, így a térség 42 településéről minden érintett számára biztosítjuk a pályázatok benyújtásának lehetőségét, függetlenül attól, hogy tagjai-e egyesületünknek vagy sem. Emellett a pályázatok benyújtása során felmerülő kérdések megválaszolásában is segítséget biztosítunk. Azoknak, akik igénylik irodánkban az elektronikus eszközök és internet hozzáférését is lehetővé tesszük, hogy benyújthassák pályázataikat. A pályázatok elbírálásakor is minden pályázó egyenlő eséllyel indul és egyenlő bánásmódban részesül. A projektek megvalósítása során felmerülő kérdések és problémák megoldásában is a térség minden szereplője számára rendelkezésre állunk, hiszen közös érdekünk, hogy a pályázatok eredményesen valósuljanak meg.

5.2 Környezeti fenntarthatóság

A Rinya-Dráva Szövetség térsége páratlanul gazdag természeti környezettel rendelkezik, nagy kiterjedésű védett területek (Nemzeti Park, Natura 2000) találhatóak a térségben, ugyanakkor nemcsak védett területeink, hanem egész természeti környezetünk jó minőségének fenntartására, megőrzésére kell törekednünk. Ez kiemelt fontosságú a vidéki térségben, ahol a társadalmi és gazdasági fejlődés meghatározó alapját képezi a természeti környezet. Ennek érdekében a HFS tervezése, megvalósítása és monitoringja során külön figyelmet fordítunk a környezeti fenntarthatósági szempontok érvényesülésére. Már a pályázati kiírások meghatározásakor rögzítjük, hogy nem támogatunk olyan tevékenységet, mely a természeti környezetre káros hatással van, továbbá a pályázatok benyújtásakor ösztönözzük az energiahatékony beruházásokat, a megújuló energiaforrások hasznosítását, valamint a környezettudatos beszerzéseket. A közösségi fejlesztések esetén a rendezvények szervezése és a programok lebonyolításakor kötelezővé tesszük a szelektív hulladékgyűjtést.

6. A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása

A HFS a 2007-13-as időszakban elkezdett tevékenységeket kívánja folytatni, melyek újszerűsége még ma is aktuális. A HFS kifejezetten kiegészítő jellegű, mert önmagában nem rendelkezik azzal a fejlesztési forrással, ami a célok eléréséhez szükséges. A HFS-sel olyan pályázói réteget szólítunk meg, akiket más programokkal szinte lehetetlen elérni. Az a fajta kisléptékű szemlélet, amivel a helyi igényekhez igazodva próbálunk hatékony fejlesztéseket generálni abszolút újszerű, és ebben a nagyságrendben szinte egyedülálló. Az előző időszakban bizonyítást nyert, hogy az 1 millió forint alatti gazdaságfejlesztési beruházási támogatásokkal is lehet hatékonyan foglalkoztatás bővítést és megtartást elérni, sőt a mi térségünkben szinte csak így lehet, mivel itt nincsenek nagyvállalkozások. A tapasztalatok alapján minden 5 kisléptékű támogatásból legalább 1 vállalt új munkahely teremtését és a többiek is vállalták a foglalkoztatotti létszám megtartását, ez rendkívüli hatékonyság.

Tehát a **Stratégia egyik újszerűsége, hogy a helyi adottságokhoz igazodóan kisléptékű.** Meg kell jegyeznünk, hogy ekkora léptékbe nem férnek bele a projektmenedzsment szakemberek és ezek a pályázók nem rendelkeztek olyan alkalmazottal, aki ezeket a feladatokat el tudná látni. Így arra törekedtünk, hogy a pályázók saját maguk tudják végrehajtani a projektjüket az akciócsoport folyamatos segítségnyújtása és végigkísérése mellett. E nélkül az ingyenes tanácsadó funkció nélkül ez a kisléptékű program nem működött volna, mert egy kis projektnek majdnem ugyanannyi az adminisztráció igénye, mint egy nagyé. **Az akciócsoport igyekszik egy helyi fejlesztési ügynökségként működni.**

A múltban is és a jövőben is **azt ösztönözzük, hogy a beruházások tárgyát helyi/térségi kivitelezőkkel, szállítókkal valósítsák meg.** Ezt elsőként kezdtük el az országban és a mi gyakorlatunkat követően került beemelésre a szempont az országos pályázatokba is. Ez sok szempontból hasznos és eredményes. Egyrészt a multiplikátor hatásnak köszönhetően a támogatások a térségben maradnak és itt többszöröződnek. Másrészt **a helyi gazdaság szereplői között elindult egy hálózatosodás,** létrejöttek olyan gazdasági kapcsolatok, amelyek a támogatásokat követően is fennmaradtak. **Ezek a kapcsolatok jellemzően ágazatköziek és több szektort érintenek.** Például önkormányzat-kivitelező-szállítók, vagy egyház-tájház-erdei iskola stb.. A hálózatosodáson felül **ez egyfajta szemléletváltást is jelent, ami jó példaként szolgál a térség teljes társadalmá számára.** Az emberek és a helyi gazdaság szereplői most mind azt látják, hogy az önkormányzat, és bárki más aki pályázik, az helyi

vállalkozásokkal dolgoztat, így ők is őket választják. Ez egyben a helyi identitástudatot is erősíti és tudatos életvitelre ösztönöz a hétköznapi bevásárlások során is. Ez a szemléletváltási folyamat még nem ment teljesen végbe, így továbbra is fent kívánjuk tartani.

A LEADER-ből finanszírozott intézkedések nagymértékben eltérnek a VP és a többi OP hasonló célú intézkedéseitől így átfedés nem lehetséges.

A fentieket figyelembe véve a **LEADER hozzáadott értéke a térségünkben abban nyilvánul meg, hogy olyan fejlesztéseket generál, amik más módon nem jöttek volna létre, viszont hatékonyan szolgálják a helyi társadalom és gazdaság érdekeit.**

7. A stratégia beavatkozási logikája

7.1 A stratégia jövőképe

A HFS jövőképe az élehető vidék megteremtése, hogy ez a térség egy olyan hely legyen, ahol emberek megtalálják a boldogulásukat.

7.2 A stratégia célhierarchiája

Jövőkép	
Élehető vidék	
	Átfogó cél(ok)
1.	Gazdasági környezet fejlesztése
2.	Közösségi élet fejlesztése
3.	Természeti környezet megóvása

Az átfogó célok indoklása:

1. A jövőkép eléréséhez szükség van a gazdaság megerősítésére, hogy az emberek jövedelemhez juthassanak. Célunk azoknak a mikrovállalkozásoknak a támogatása, akik más fejlesztési programokban nem tudnak részt venni. A mikrovállalkozások fejlesztésén keresztül közvetlenül is szeretnénk ösztönözni a foglalkoztatás fenntartását és bővítését.
2. Az élehető vidék megteremtéséhez a biztos megélhetés mellett a közösségi élet fejlesztésére is szükség van, hogy a vidéki élet valós alternatívája lehessen a városi létnek. Különösen fontos azoknak az érzékeny csoportoknak a bevonása (szegények, nagy családosok, fiatalok, idősek, nemzetiséghez tartozók) akik gyakran a társadalom peremére sodródnak.
3. A térségünk különleges természeti értékeinek megőrzése elengedhetetlen ahhoz, hogy az emberek jól érezzék magukat az életterükben. A térség érintetlen és gazdag természeti környezete az itt élőknek természetes dolog, de tennünk kell azért, hogy ez így is maradjon. A megújuló energiaforrások használatának ösztönzésével kívánjuk a káros anyag kibocsajtást és az energiafüggőséget csökkenteni.

Sz.	Specifikus célok	Eredménymutatók megnevezése	Célértékek
1.	Mikrovállalkozói réteg megerősítése	Támogatott mikrovállalkozások száma	54 db
		Új vállalkozás indítása	4 db
2.	Foglalkoztatási helyzet javítása	Új munkahely létrehozása	8 fő
		Meglévő munkahely megtartása	85 fő
3.	Közösségi tevékenységekhez való hozzáférés javítása	Elért lakosság száma	15 000 fő
4.	Érzékeny társadalmi csoportok esélyegyenlőségének javítása	Bevont lakosság száma	1 500 fő
5.	Környezeti állapot megóvása	Környezet megóvását eredményező megoldásokat tartalmazó projektek aránya	30%

A specifikus célok indoklása:

- A térségben nincsenek nagy foglalkoztatók és adófizetők. Ahhoz, hogy erős vállalkozói réteg alakuljon ki, először a legalsó mikrovállalkozói réteget kell megerősíteni. Több mikrovállalkozásból több kis középvállalkozás lesz. Azt is szeretnénk elérni, hogy az újonnan alakuló vállalkozásoknak csökkenjen a lemorzsolódási aránya.

A cél eléréséhez első sorban a LEADER forrást vesszük igénybe, de számítunk a VP 6.2.1. és VP 6.4.1. intézkedéseinek forrásaira.

A cél kapcsolódik a helyzetelemzés 4.1.4; 4.1.5; 4.1.6 pontjaihoz és a SWOT E7., E11., E12., erősségeihez és Gy2., Gy3., Gy9., Gy11. gyengeségeihez, és L1., L2., L3., L8. lehetőségeihez.
- A munkaügyi helyzet javításával célunk a lakosság stabil jövedelemhez jutásának elősegítése. Számunkra az is eredményes vállalkozás, aki a saját maga és a családja megélhetését tudja biztosítani önfoglalkoztatóként.

A cél eléréséhez a LEADER forrást kiegészítő jelleggel vesszük igénybe. A VP 6.2.1. és VP 6.4.1. forrásaira nagyban támaszkodunk.

A cél kapcsolódik a helyzetelemzés 4.1.4; 4.1.5; 4.1.6 pontjaihoz és a SWOT E7., E11., E12., erősségeihez és Gy2., Gy3., Gy6., Gy9., Gy11. gyengeségeihez, valamint az L3., L8., L10., L14. lehetőségeihez és V6., V7. veszélyeihez.
- Az a célunk, hogy a térségben egy erős és aktív helyi közösség jöjjön létre, amely az itt élő lakosság számára szolgáltat. Az általuk végzett tevékenységek hasznosak az adott településnek és a társadalomnak. Ezek a kezdeményezések már egészen kicsi lökésekkel is sokkal több emberhez juthatnának el. Sajnos a civil szervezetek és önkormányzatok eszköz ellátottsága hiányos és elavult, a közösségi infrastruktúra fejlesztendő, anyagi helyzetük bizonytalan ezért külső támogatásra szorulnak.

A cél eléréséhez a LEADER forrásból beruházási támogatást biztosítunk, de segítjük a térség civil szféráját a Nemzeti Együttműködési Alap működési forrásaihoz is hozzájutni.

A cél kapcsolódik a helyzetelemzés 4.1.3; 4.1.4; 4.1.6 pontjaihoz és a SWOT E5., E14., E15. erősségeihez és Gy4., Gy5., Gy6. gyengeségeihez, valamint L1., L2., L10. lehetőségeihez és V15. veszélyhez.

4. Komplex programmal fejlesztendő térségünk számos demográfiai, társadalmi és szociális problémával küzd, aminek a megoldásához szeretnénk hozzájárulni. A LEADER nem a megfelelő eszköz arra, hogy a problémát megoldja, ezért az a célunk, hogy másfajta megközelítéssel és szemlélettel új irányokat jelöljünk ki.

A cél eléréséhez a LEADER forrást kiegészítő jelleggel tervezzük. Elsősorban a VP 7.4.1. és az EFOP 1.7. intézkedés forrásait tervezzük a cél érdekében felhasználni.

A cél kapcsolódik a helyzetelemzés 4.1.4; 4.1.5 pontjaihoz és a SWOT E5. erősségéhez és Gy4., Gy5., Gy6. gyengeségeihez, valamint V6., V7 veszélyeihez.

5. A megújuló energiaforrások alkalmazásának ösztönzésével a környezet terhelésének csökkentésén felül az energiafüggőséget akarjuk csökkenteni és az energia hatékonyságot növelni, ez javítja a versenyképességet is. A térségünk természeti környezetének épségét meg szeretnénk őrizni. Ehhez a LEADER léptéke túl kicsi, első sorban a szemléletformálásban tudunk hozzájárulni. A megőrzéshez hozzájárul, ha be tudjuk mutatni és meg tudjuk ismertetni a térségünket például. A kiemelkedő minőségű és mennyiségű erdő és vadállomány tudatos emberi gazdálkodás eredménye.

A cél eléréséhez a LEADER forrást kiegészítő jelleggel vesszük igénybe. A jelentősebb forrásokkal bíró VP6-7.4.1.1. intézkedésének térségi megvalósulását a HACS ingyenes tanácsadással ösztönzi.

A VP 19.3.1. forrásokat is szeretnénk használni a cél érdekében. A VP 16.1.1. keretében Erdészeti Európai Innovációs Partnerséget tervezünk létrehozni a térségben, amihez a VP 8.1.1., VP 8.2.1., VP 8.3.1., VP 8.5.1. és VP 8.6.1. intézkedései kapcsolódnak.

A cél kapcsolódik a helyzetelemzés 4.1.2; 4.1.5; 4.1.6 pontjaihoz és a SWOT E1., E2., E3., E4., E10., E13. erősségeihez és Gy2., Gy3., Gy5., Gy8., Gy10., Gy14. gyengeségeihez, valamint L10., L15. lehetőségeihez és V14. veszélyéhez.

	Intézkedések (beavatkozási területek)	Melyik specifikus cél(ok)hoz járul hozzá				
		1.	2.	3.	4.	5.
1.	LEADER - Mikroállalkozások kisléptékű fejlesztése	X	X			X
2.	LEADER - Közösségi célú fejlesztések			X	X	X
3.	LEADER - Rendezvények támogatása			X	X	X
4.	LEADER - Képzések indítása	X			X	
5.	VP 6.2.1.	X	X			
6.	VP 6.4.1.	X	X			
7.	VP 7.2.1.			X	X	
8.	VP 7.4.1.			X	X	X
9.	VP 16.1.1.					X
10.	VP 19.3.1.					X
11.	EFOP 1.7.			X	X	
12.	TOP 7. városi CLLD	X	X	X	X	
13.	NEA			X	X	

8. Cselekvési terv

8.1 Az intézkedések leírása

1. Intézkedés:

1. **Az intézkedés megnevezése:** Mikroállalkozások kisléptékű fejlesztése
2. **Specifikus cél:** 1., 2., 5.
3. **Indoklás, alátámasztás:**

A vidéki mikroállalkozások kiszorultak a legtöbb gazdaságfejlesztési programból, például a GINOP-ból is, mert legtöbbször az azok által támogatott legkisebb beruházás méret a számukra túl magas. Mivel a térségben nagyvállalkozások nincsenek, ezért csak rájuk tudunk támaszkodni, őket kell segítenünk, ők a helyi gazdaság. Az előző 2007-13-as LEADER tapasztalatok alapján hatékonyan lehet kisösszegű vállalkozásfejlesztési támogatásokkal is eredményt elérni, ezt tervezzük folytatni.

4. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:**

Az intézkedés keretében beruházási tevékenységek támogathatóak, építési tevékenységek, eszköz és gépbeszerzés, illetve szolgáltatások beszerzése. Nem támogathatóak a mezőgazdasági tevékenységek, a mezőgazdasági termékek feldolgozása viszont igen.

5. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:**

Az intézkedés kifejezetten kiegészítő jellegű. Annak az ügyfélkörnek szól és abban a méretkategóriában, amire más például GINOP forrás nem áll rendelkezésre, de a mi térségünkben mégis fontos fejlesztési terület. Az intézkedés fő célcsoportja a működő nem mezőgazdasági mikroállalkozások, de az induló vállalkozások fejlesztése ugyan úgy szolgálja az elérendő céljainkat. A VP 6.2.1. intézkedés keretében speciális alanyi feltételek mellett lehet ugyan természetes személyeknek vállalkozás indítására pályázni, de a beavatkozás logikája az elérendő célok és az alkalmazott eszközök is teljesen mások. A kettő időben is teljesen elkülönül majd egymástól. A 6.2.1. esetében a vállalkozás indításához vehető igénybe átalány támogatás. Ezzel szemben a mi célunk nem az indulás támogatása, hanem kifejezetten a beruházások ösztönzése, melyhez az ügyfeleknek saját forrásaikkal is hozzá kell járulnia. A VP-ből elindult mikroállalkozások alanyai lehetnek a LEADER beruházási támogatásnak, de a 6.2.1. intézkedésből kapott támogatást nem használhatják fel ezen intézkedés keretében megvalósuló projektjükhöz. A két támogatási forma között nagyságrendi különbség is van, míg a VP6.2.1.-ből 12 MFt igényelhető, addig mi 5MFt felső plafonban állapítjuk meg a támogatást. Az intézkedés a térségben a 2007-13-as időszakban már működő és megszokott LEADER intézkedés folytatása.

6. **A jogosultak köre:**

A VP6-19.2.1-73-1-17 helyi felhívás esetén:

Induló és működő mikroállalkozások, beleértve az egyéni vállalkozókat, helyi termék előállítás esetén őstermelőket. Természetes személyek, akik vállalják, hogy vállalkozást indítanak vagy vállalkozóvá válnak.

A VP6-19.2.1-73-1b-21 helyi felhívás esetén:

Induló és működő mikroállalkozások, beleértve az egyéni vállalkozókat és adószámos magánszemélyeket.

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Jogosultsági kritériumok:

Alapkritérium a jelenleg foglalkoztatott létszám megtartása, ennek vállalása nélkül nem ítéltető meg támogatás.

A projekt nem lehet a környezetre és a helyi társadalomra káros hatással.

A projektnek figyelembe kell vennie a költséghatékonyság elvét.

Támogatási kérelmet az az ügyfél nyújthat be, amely székhelye/fióktelepe vagy lakcíme/tartózkodási helye legalább a támogatási kérelem benyújtásakor a Rinya-Dráva Szövetség jogosultsági területén van és átlátható szervezetnek minősül.

A Rinya-Dráva Szövetség jogosultsági területén megvalósuló fejlesztések támogathatóak.

Kiválasztási kritériumok:

Előnyt élveznek azok a pályázók, akik a foglalkoztatás bővítését vállalják.

Előnyt élveznek azok a projektek amelyek, a környezet megóvásával kapcsolatos vállalat tartalmazzak.

Előnyt élveznek azok a pályázók, akik a beruházást, helyi, a Barcsi és Nagyatádi járások területén székhellyel/fiókteleppel rendelkező kivitelezővel/szállítóval valósítják meg.

Előnyt élveznek azok a pályázók, akik többlet önerőt vállalnak.

Előnyt élveznek azok a pályázók, akik részt vesznek a helyi partnerségben.

Előnyt élveznek azok a pályázók, akik megbízhatóak, több éve eredményesen működnek.

8. Tervezett forrás:

- a. Az intézkedésre allokált összes közpénz: 456 555 059 Ft
VP6-19.2.1-73-1-17 helyi felhívás kerete: 171 723 263 Ft
VP6-19.2.1-73-1b-21 helyi felhívás kerete: 284 831 796 Ft
- b. A támogatás intenzitása: 70%
- c. A megítélhető legkisebb és legnagyobb támogatásösszeg: 250 000Ft-5 000 000Ft
- d. Az intézkedés során a hagyományos költség elszámolási módot választjuk.
- e. Vissza nem térítendő támogatás
- f. Előleg igénybevételeit biztosítjuk

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma:

Az intézkedést 2018. január 2-től 2018. június 30-ig, valamint 2021. július 1-től 2021. december 31-ig tervezzük megnyitni

10. Kimeneti indikátorok:

- a. A támogatott projektek száma: 105 db
- b. A támogatott mikroállalkozások száma: 105 db
- c. Munkahely megtartás: 85 fő
- d. Munkahely teremtés: 8 fő

2. Intézkedés:

1. **Az intézkedés megnevezése:** Közösségi célú fejlesztések
2. **Specifikus cél:** 3., 4., 5.
3. **Indoklás, alátámasztás:**

Az önkormányzatok, civil szervezetek és egyházak által nyújtott közösségi szolgáltatások meghatározzák a térségben élők életminőségét. A kis falusi önkormányzatok és civil szervezetek nem rendelkeznek megfelelő saját bevételekkel ahhoz, hogy elképzeléseiket megvalósítsák. Már kis összegű támogatással is jelentős előrelépést lehet elérni a

tevékenységükben, az általuk nyújtott szolgáltatásokban. Sem a VP-ben sem más OP-ban nincs lehetőség ilyen léptékű fejlesztésre pályázni.

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása:

Az intézkedés keretében beruházási tevékenységek támogathatók, építési tevékenységek, eszköz és gépbeszerzés, illetve szolgáltatások beszerzése. Nem támogathatók a nem közösségi célt szolgáló beruházások, a profitorientált gazdasági haszonszerzés céljából végzett tevékenységek.

A Községi célú fejlesztések 2b esetében nem támogathatók az engedélyköteles építési tevékenységek.

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

Az intézkedés kifejezetten kiegészítő jellegű. Annak az ügyfélkörnek szól és abban a méretkategóriában biztosít támogatást, amit más forrásból nem tudnak megvalósítani. Különösen igaz ez a VP 7.2.1. és VP 7.4.1. intézkedések vonatkozásában melyek céljaihoz az intézkedés hozzájárul, de az ott meghatározott műszaki elvárások (min. 10% energiahatékonyság javulás és jogszabályi költség optimum szint elérése) ebből a kisléptékű forrásból nem teljesíthetők. Az intézkedés az alulról építkezés elvének megfelelően a helyi közösségek alapjait kívánja megerősíteni. Az előző 2007-13-as ciklusban elkezdett programot kívánjuk folytatni.

6. A jogosultak köre:

Önkormányzatok, civil szervezetek, egyházi jogi személyek.

7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:

Jogosultsági kritériumok:

A projekt nem lehet a környezetre és a helyi társadalomra káros hatással.

A projektnek figyelembe kell vennie a költséghatékonyság elvét.

Támogatási kérelmet az az ügyfél nyújthat be, amely székhelye/fióktelepe vagy lakcíme/tartózkodási helye legalább a támogatási kérelem benyújtásakor a Rinya-Dráva Szövetség jogosultsági területén van és átlátható szervezetnek minősül.

A Rinya-Dráva Szövetség jogosultsági területén megvalósuló fejlesztések támogathatók.

Kiválasztási kritériumok:

Előnyt élveznek azok a projektek amelyek, a környezet megóvásával kapcsolatos vállalat tartalmazznak.

Előnyt élveznek azok a pályázók, akik a beruházást, helyi, a Barcsi és Nagyatádi járások területén székhellyel/telephellyel/fiókteleppel rendelkező kivitelezővel/szállítóval valósítják meg.

Előnyt élveznek azok a pályázók, akik többlet önerőt vállalnak.

Előnyt élveznek azok a pályázók, akik részt vesznek a helyi partnerségben.

8. Tervezett forrás:

- a. Az intézkedésre allokált összes közpénz: 149 414 016 Ft
VP6-19.2.1-73-2-17 helyi felhívás kerete: 87 068 043 Ft
VP6-19.2.1-73-2b-19 helyi felhívás kerete: 62 345 973 Ft

- b. A támogatás intenzitása: 100%

- c. A megítélhető legkisebb és legnagyobb támogatásösszeg két célterületen:

- 1. építési beruházás esetén 250 000Ft-3 000 000Ft
- 2. eszközbeszerzés esetén 250 000Ft-1 000 000Ft

több települést együttesen szolgáló eszközbeszerzés esetén 250 000Ft-2 000 000Ft

A két célterületre egyszerre is lehet pályázni, így 500 000Ft-5 000 000Ft között alakulhat a támogatás összege.

A Községi célú fejlesztések 2b esetében az igényelhető maximális támogatás 3 000 000 Ft.

- d. Az intézkedés során a hagyományos költség elszámolási módot választjuk.
- e. Vissza nem térítendő támogatás
- f. Előleg igénybevételét biztosítjuk

9. **A megvalósítás tervezett időintervalluma:**

Az intézkedést 2018. február 2-től 2018. július31-ig, valamint 2020. február 4-től 2020. december 31-ig.

10. **Kimeneti indikátorok:**

- a. A támogatott projektek száma: 70 db
- b. A támogatott önkormányzatok száma: 30 db
A támogatott civil szervezetek száma: 35 db
A támogatott egyházi jogi személyek száma: 5 db
- c. Szolgáltatást igénybe vevők száma/a fejlesztés által elért lakosság száma: 15 000 fő
- d. Létrehozott munkahelyek száma: 0 fő

3. Intézkedés:

1. **Az intézkedés megnevezése:** *Rendezvények támogatása*
2. **Specifikus cél:** 3., 4., 5.
3. **Indoklás, alátámasztás:** A civil szervezetek, egyházak, önkormányzatok számára támogatás nyújtása helyi és térségi szintű rendezvények szervezésére, koordinációjára, táborok szervezésére, rendezvényekhez szükséges tárgyi eszközök beszerzésére. Olyan szabadidős rendezvények támogatására, melyek a település közösségi életében meghatározó szerepet töltenek be, elősegítik a térségi identitás kialakulását, javítják a települések életminőségét és alternatívát nyújtanak a nagyvárosi programokkal szemben.
4. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:**
Az intézkedés keretében a rendezvények előkészítéséhez és megvalósításához kapcsolódó tevékenységek finanszírozhatóak, eszközbeszerzés, fellépők költsége, étel- ital fogyasztás, kapcsolódó szolgáltatások igénybevétele.
5. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:**
Az intézkedés kifejezetten kiegészítő jellegű. Sem a VP-ben sem más OP-ben nincsen más helyi identitást erősítő rendezvények számára támogatási lehetőség. Az előző 2007-13-as ciklusban elkezdett programot kívánjuk folytatni.
6. **A jogosultak köre:**
Önkormányzatok, civil szervezetek, egyházi jogi személyek.
7. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:**
Jogosultsági kritériumok:
A projekt nem lehet a környezetre és a helyi társadalomra káros hatással.
A projektnek figyelembe kell vennie a költséghatékonyság elvét.
A Rinya-Dráva Szövetség jogosultsági területén megvalósuló rendezvények támogathatóak.
Támogatási kérelmet az az ügyfél nyújthat be, amely székhelye/fióktelepe legalább a támogatási kérelem benyújtásakor a Rinya-Dráva Szövetség jogosultsági területén van és átlátható szervezetnek minősül.

Kiválasztási kritériumok:

Előnyt élveznek azok a projektek amelyek, a környezet megóvásával kapcsolatos vállalat tartalmaznak.

Előnyt élveznek azok a pályázók, akik a beruházást, helyi, a Barcsi és Nagyatádi járások területén székhellyel/fiókteleppel rendelkező kivitelezővel/szállítóval valósítják meg

Előnyt élveznek azok a pályázók, akik rendezvényén helyi művészek, alkotók, művészeti, alkotói csoportok, termelők is fellépnek vagy kiállítanak.

Előnyt élveznek azok a pályázók, akik szerepelnek a Rinya-Dráva Szövetség rendezvény-naptárában. (A rendezvény-naptárban történő megjelenés ingyenes és mindenki számára egyformán biztosított a lehetőség. Időkorlát nélkül szabadon lehet a rendezvényeket regisztrálni a www.rinyadrava.hu honlapunkra akár egy egyszerű e-mail küldésével is).

Előnyt élveznek azok a pályázók, akik többlet önerőt vállalnak.

Előnyt élveznek azok a pályázók, akik részt vesznek a helyi partnerségben.

8. Tervezett forrás:

- a. Az intézkedésre allokált összes közpénz: 7 333 815 Ft
- b. A támogatás intenzitása: 100%
- c. A megítélhető legkisebb és legnagyobb támogatásösszeg: 100 000Ft-500 000Ft
- d. Az intézkedés során a hagyományos költség elszámolási módot választjuk.
- e. Vissza nem térítendő támogatás
- f. Előleg igénybevételeit biztosítjuk

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma:

Az intézkedést egyszer tervezzük megnyitni. 2018. február 1-től folyamatos benyújtással a keret kimerüléséig, de legkésőbb 2018. július 31-ig.

10. Kimeneti indikátorok:

- a. A támogatott projektek száma: 19 db
- b. A támogatott önkormányzatok száma: 9 db
A támogatott civil szervezetek száma: 10 db
A támogatott egyházi jogi személyek száma: 0 db
- c. Rendezvényeken részt vevők száma: 380 fő

4. Intézkedés:**1. Az intézkedés megnevezése: Képzések indítása****2. Specifikus cél: 1., 4.****3. Indoklás, alátámasztás:**

Az induló vállalkozások 80%-a két éven belül abbahagyja tevékenységét. A vállalkozói képzésekkel az a célunk, hogy felkészültebbé tegyük a vállalkozókat és csökkentjük a lemorzsolódást. Sajnos sok a térségben az úgynevezett kényszer vállalkozó, akik számára kihívást jelent a tevékenységük jövedelmezővé tétele. A leginkább rászoruló rétegek képzésével közvetlenül a munkához jutásukat kívánjuk támogatni.

4. A támogatható tevékenység területek meghatározása:

Az intézkedés keretében két féle képzés támogatható. A vállalkozók és vállalkozni szándékozók számára biztosított olyan képzések, melyek az üzletvitelük megkezdését és folytatását segítik elő általános vagy szakismerettel. A leginkább rászoruló rétegek számára olyan képzések, melyek közvetlenül hozzásegítik a résztvevőket a munkaerőpiacon történő elhelyezkedéshez.

Továbbá támogathatóak a képzések lebonyolításához szükséges eszközök és szolgáltatások beszerzése.

5. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:**

Az intézkedés kifejezetten kiegészítő jellegű. A LEADER-ből támogatott kisléptékű mikroállalkozás fejlesztési intézkedésünket egészíti ki, azzal, hogy a leginkább rászoruló mikroállalkozásokat segíti a sikeres működés megteremtésében. Az előző 2007-13-as ciklusban elkezdett programot kívánjuk folytatni.

6. **A jogosultak köre:**

Civil szervezetek.

7. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:**

Jogosultsági kritériumok:

A projekt nem lehet a környezetre és a helyi társadalomra káros hatással.

A projektnek figyelembe kell vennie a költséghatékonyság elvét.

Támogatási kérelmet az az ügyfél nyújthat be, amely székhelye/fióktelepe legalább a támogatási kérelem benyújtásakor a Rinya-Dráva Szövetség jogosultsági területén van és átlátható szervezetnek minősül.

A Rinya-Dráva Szövetség jogosultsági területén megvalósuló képzések támogathatóak.

Kiválasztási kritériumok:

Előnyt élveznek azok a pályázók, akik a beruházást, helyi, a Barcsi és Nagyatádi járások területén székhellyel/fiókteleppel rendelkező kivitelezővel/szállítóval valósítják meg.

Előnyt élveznek azok a pályázók, akik képzési tapasztalattal rendelkeznek a célcsoportra vonatkozólag.

Előnyt élveznek azok a pályázók, akik többlet önerőt vállalnak.

Előnyt élveznek azok a pályázók, akik részt vesznek a helyi partnerségben.

8. **Tervezett forrás:**

- a. Az intézkedésre allokált összes közpénz: 6 777 110 Ft
- b. A támogatás intenzitása: 100%
- c. A megítélhető legkisebb és legnagyobb támogatásösszeg: 500 000Ft- 6 777 110 Ft
- d. Az intézkedés során a hagyományos költség elszámolási módot választjuk.
- e. Vissza nem térítendő támogatás
- f. Előleg igénybevételét biztosítjuk

9. **A megvalósítás tervezett időintervalluma:**

Az intézkedést egyszer tervezzük megnyitni. 2018. február 1-től folyamatos benyújtással a keret kimerüléséig, de legkésőbb 2018. július 31-ig.

10. **Kimeneti indikátorok:**

- a. A támogatott projektek száma: 1 db
- b. A támogatott civil szervezetek száma: 1 db
- c. Képzéseken részt vevők száma összesen: 35 fő

5. Intézkedés:

1. **Az intézkedés megnevezése:** VP 6.4.1. Nem mezőgazdasági tevékenységek fejlesztése
2. **Specifikus cél:** 1., 2.
3. **Indoklás, alátámasztás:**

A VP-ből kikerültek a nem mezőgazdasági vállalkozásfejlesztési projektek, a GINOP viszont nem jelent valós alternatívát a vidéki mikroállalkozások számára. A mezőgazdasági vállalkozások

nem mezőgazdasági tevékenységének fejlesztése hozzájárul a HACS céljainak eléréséhez, a térség mikroállalkozói rétegének megerősítéséhez, ezért a HACS tevékenyen részt vállal az intézkedésben való tájékoztatásban és projekt generálásban.

6. Intézkedés:

1. **Az intézkedés megnevezése:** VP 7.2.1. Kisméretű infrastruktúra fejlesztés
2. **Specifikus cél:** 3., 4.
3. **Indoklás, alátámasztás:**

Az intézkedés céljai egybe esnek a HACS céljaival, melyhez azonban a HACS nem rendelkezik megfelelő forrással, ezért a HACS tevékenyen részt vállal az intézkedésben való tájékoztatásban és projekt generálásban, hogy minél több infrastruktúrális beruházás valósuljon meg a térségben.

7. Intézkedés:

1. **Az intézkedés megnevezése:** VP 7.4.1. Alapvető szolgáltatások fejlesztése
2. **Specifikus cél:** 3., 4., 5.
3. **Indoklás, alátámasztás:**

Az intézkedés céljai egybe esnek a HACS céljaival, melyhez azonban a HACS nem rendelkezik megfelelő forrással, ezért a HACS tevékenyen részt vállal az intézkedésben való tájékoztatásban és projekt generálásban, hogy az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférés javuljon a térségben.

8. Intézkedés:

1. **Az intézkedés megnevezése:** VP 16.1.1. Innovatív projektek megvalósítása
2. **Specifikus cél:** 5.
3. **Indoklás, alátámasztás:**

A térségben Erdészeti témájú Európai Innovációs Partnerség létrehozását tervezzük, mely alapozni fog a VP 8.1.1., VP 8.2.1., VP 8.3.1., VP 8.5.1. és VP 8.6.1. intézkedésekre. A térség az ország egyik legerdősültebb területe. Az erdő az egyik legnagyobb természeti erőforrásunk. Az erdőgazdálkodáson kívül a vadgazdálkodás is meghatározza a térség fejlődési pályáját.

9. Intézkedés:

1. **Az intézkedés megnevezése:** VP 19.3.1. Térségek közötti és nemzetközi együttműködések
2. **Specifikus cél:** 5.
3. **Indoklás, alátámasztás:**

A 2007-13-as időszakban megkezdett és kialakított együttműködéseinket szeretnénk folytatni, mind hazai, mind nemzetközi vonatkozásban. A hazai együttműködések tekintve a Bejárható Magyarország Programhoz kapcsolódva szeretnénk fejleszteni a térség gyalogtúra, kerékpártúra, lovastúra és kenu túra útvonalait, azokat összekötni a szomszéd térségek hasonló útvonalaival. A helyi termékek piacra jutásának ösztönzése és a fiatalok táboroztatása HACS-okon átívelő feladatok. A magyar partnereken kívül Francia, román és a szomszédos horvát akciócsoporttal állunk kapcsolatban.

10. Intézkedés:

1. **Az intézkedés megnevezése:** EFOP 1.7. Az egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörése

2. **Specifikus cél:** 3., 4.

3. **Indoklás, alátámasztás:**

Az intézkedés keretében a Többfunkciós közösségi szolgáltató terek működtetésén keresztül szeretnénk a kedvezőtlen szocio-demográfiai térségi folyamatokat megtörni, közösségépítéssel elősegíteni a helyi felzárkózást. A környezeti szempontoknak való megfelelés alapvető kritérium a térségünkben.

11. Intézkedés:

1. **Az intézkedés megnevezése:** TOP 7. városi CLLD

2. **Specifikus cél:** 1., 2., 3., 4.

3. **Indoklás, alátámasztás:**

A térség két kisvárosa Barcs és Nagyatád nem részesülhetnek a vidékfejlesztési forrásokból, bár mi vidéki településnek tartjuk őket. Az akciócsoport a városok nélkül nem alkot egy szerves egészet, hiszen számtalan módon kapcsolódnak a térség életébe. Szándékunk és célunk, hogy a két kisvárosban városi akciócsoportok alakuljanak akikkel együttműködve közösen tudnánk a térséget fejleszteni és a város-vidék kapcsolatokat egyensúlyba hozni.

12. Intézkedés:

4. **Az intézkedés megnevezése:** NEA-Nemzeti Együttműködési Alap

5. **Specifikus cél:** 3., 4.

6. **Indoklás, alátámasztás:**

A térségben működő civil szervezetek számára nagyon fontos a működési támogatás, aminek keretében olyan költségeket tudnak elszámolni, amit más pályázati források nem finanszíroznak. Ezért A HACS közreműködik a potenciális ügyfelek tájékoztatásában és a projektek generálásában.

13. Intézkedés:

11. **Az intézkedés megnevezése:** VP 6.2.1. Nem mezőgazdasági tevékenységek indítása

12. **Specifikus cél:** 1., 2.

13. **Indoklás, alátámasztás:**

Az intézkedés átalánytámogatással támogatja a vidéki nem mezőgazdasági vállalkozások indítását, ami számunkra kiemelten fontos. A pályázat támogatása által létrejött mikrovállalkozások alanyai lehetnek a LEADER kisléptékű mikrovállalkozás fejlesztési intézkedésünknek, melyet így kiegészít. A HACS közreműködik a potenciális ügyfelek tájékoztatásában és a projektek generálásában.

8.2 Együttműködések

A Rinya-Dráva Szövetség az együttműködési projektek terén is a korábban elkezdett és már eredményekkel rendelkező tevékenységeit tervezi folytatni. Az együttműködések tématerületei a helyi termék előállítás ösztönzése és piacra jutásának segítése valamint a turisztikai célú fejlesztések, azon belül is első sorban lovas, kerékpáros, kajak-kenus, gyalogos túra útvonalakhoz kapcsolódó fejlesztések, melyek a térségünk határain túlmutatnak.

Az elmúlt időszakban 3 együttműködési projektet is megvalósítottunk a helyi termékek piacra jutásának segítése érdekében. Nemzetközi kooperáció keretében a francia Territoire Bourbon Pays de

Moulins-Auvergne és a román GAL Campia Transilvanieiével megvalósított közös projektünk keretében került felújításra a barcsi piac épülete, megosztottuk egymással a tapasztalatainkat és a jó gyakorlatokat. Ennek elérése érdekében projekt látogatások, szakmai találkozók és nemzetközi konferencia került megrendezésre. Ezeket az együttműködések szeretnénk tovább folytatni. A hazai együttműködések keretében kézikönyvet készítettünk és képzést szerveztünk a helyi termelők számára, átfogó marketing tevékenység keretében kiadványokat, szórólapokat és katalógust készítettünk a termékekből, bemutatkozási lehetőséget biztosítottunk nemzetközi vásárokon és honlapokon, valamint előkészítettük a Zselic-Dárva kézműves termékek védjegy létrehozását. A helyi termékek előállításának fejlesztését a LEADER Program keretében egyedi beruházásokkal is támogattuk. Az együttműködési projektekkel a célunk, hogy hálózatba szervezzük a termelőket és azokat, akik őket tudják segíteni a termékeik értékesítésében, piacra jutásában. Vannak olyan közösen végzett tevékenységek, melyeket egy-egy termelő külön-külön nem tudna hatékonyan elvégezni, és nincs is olyan térségi szereplő, aki megtenné ezt helyettünk. Célunk, hogy a helyi termékek előállításán keresztül megélhetési lehetőséget teremtsünk a helyi lakosságnak, ugyan akkor ezzel fenntarthatóbbá és önállóbbá tudjuk tenni a térséget. A térségi identitás tudathoz is hozzájárulnak a termékeink, melyek jó hírért vihetik a térségünknek. Ez az identitás tudat még formálódóban van. Például azt mindenki tudja, hogy Baranya megyén belül az Ormánság mit jelent. A mi térségünk, hasonlóan leghátrányosabb helyzetű, mint az Ormánság, de külön neve nincs, ezért nincs is benne a köztudatban, hogy ezt a térséget fejleszteni kéne. Az itt élő emberek talán első sorban somogyinak vallják magukat, ami egy nagyon erős identitás, de Somogy is nagyon sokarcú, egészen más egy Balaton part, egy Kaposvár környéke, vagy a déli határvidék, ahol mi élünk. Ennek az identitás tudatnak a fejlődésében komoly szerepe lehet a helyi termékeknek, ami nem csak háztáji termelést jelent, hanem piacképes termékeket.

A túraútvonalakkal kapcsolatos tématerületen is voltak már korábbi együttműködéseink. Térségünkön halad át a Mária zarándok útvonal, ennek a nyomvonalára is 3 féle változat létezett, melyet véglegesíteni szükséges. Az útvonal mellett zarándok szálláshely és pihenőhely lett fejlesztve, de további szálláshelyekre és pihenőhelyekre volna szükség, valamint a zarándok útvonal festésére, végig bejárhatóvá tételére, fontos, hogy ne csak a térségünkben megtalálható szakasz legyen járható és kijelölt, hanem Pécestől Nagykanizsáig ez végig megtörténjen, és megfelelő távolságokra egymástól végig legyen lehetőség a pihenésre, ellátásra. Ezen felül is szeretnénk fejleszteni a gyalogos túraútvonalakat, hiszen a térségnek nagyon jók a természeti adottságai, számos természeti védett értékkel, nemzeti parki területekkel rendelkezik, mint például a Dráva, az Ósborókás, Baláta tó vagy akár a Heresznyei magaspart. Ennek ellenére kijelölt túraútvonalak a térségben alig vannak, viszont természetvédelmi és vadgazdálkodási okokból ezek kijelölése egyeztetés igényes. A túraútvonalak kialakításában helyi együttműködő partnerként számítunk a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóságára, a SEFAG ZRt.-re és a Dráva-Zátony Vízitúra Egyesületre. Célunk, hogy csatlakozzunk a Bejárható Magyarország Programhoz és szeretnénk egy olyan túraútvonal hálózatot kialakítani, mely csatlakozik a nem messze haladó országos kéktúrához, és mely összeköti a térség látnivalóit. Az a célunk, hogy a térségbe a turisták gyalogosan túrázva, kerékpáron, lóháton, vagy kenuzva is érkezhessenek. Ezek a tevékenységek a térségünk szinte érintetlen természeti környezetének megismertetése révén hozzájárulnak a természeti értékek fenntartásához is, mivel ha ezek a jelenleg kihasználatlan adottságok turisztikai értéké válnak, akkor mindenkinek elemi érdekévé válik azok megőrzése. Szintén együttműködési projekt keretében több, mint 300 km lovas túraútvonal került kijelölésre a térségben digitálisan, melyet GPS-es térképpel lehet használni. Szeretnénk ezt a rendszert továbbfejleszteni,

további állomáshelyekkel bővíteni és a szomszédos térségek hasonló útvonalalaival összekötni. Jók az adottságok a kajak-kenu túrákhoz is, melyek térségünk határain túlmutatnak a Dráva felső és alsó szakaszának irányába is. A túrák általában Zákánytól indulnak és Drávaszabolcig tartanak több kempinges megállóhellyel, melyeket lehetne fejleszteni, minősíteni. Itt szintén az érintetlen természeti környezet a vonzerő, tehát nem kiépített kempingekre, inkább tűzrakó helyekre, stégekre, kisléptékű infrastruktúrára gondolunk. A schengeni határ és a nemzeti parki területek miatt vannak korlátai a lehetőségeknek, de ezek kezelhetőek és sok a fejlődési potenciál például egy esetleges horvát schengeni csatlakozással. Horvát partnerekkel nem csak a vízi útvonalak terén tudnánk együttműködni, hanem a kerékpártúra útvonalak kapcsán is. Térségünkben halad az EUROVELO 13 az úgynevezett „vasfüggöny” nyomvonal, melynek lényege, hogy a régi vasfüggöny mentén minél többször keresztezze a határt. Mivel nálunk a Dráva egy természetes határ, ami nehezen átjárható, így Barcsnál jön át a térségünkbe az útvonal és végig a magyar oldalon halad közel a Dráva partjához. A kerékpárosok számára szintén fontos volna, hogy végig bejárható legyen az útvonal bizonyos távolságokra egymástól megfelelő kiszolgáló egységekkel. Felvettük a kapcsolatot a szomszédos horvát HACS-al a LAG VIP-el és nyitottak az együttműködésre több témában is, évek óta részt veszünk a verőcei VIROEXPO-n, ahogy ők is részt vesznek a Barcsi nemzetközi vásárokon.

A turisztikai tevékenységeket tekintve együttműködünk a TDM szervezetekkel, a Nagyatád-Rinyamente Turisztikai Desztináció Menedzsment Egyesülettel, a Dráva-menti Turisztikai Egyesülettel és a Somogy Megyei Vállalkozói Központtal, akik az akciócsoporthoz tartoznak a tagjai. A térségi turisztikai programokat és túraútvonalakat velük együttműködésben kívánjuk megvalósítani.

8.3 A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei

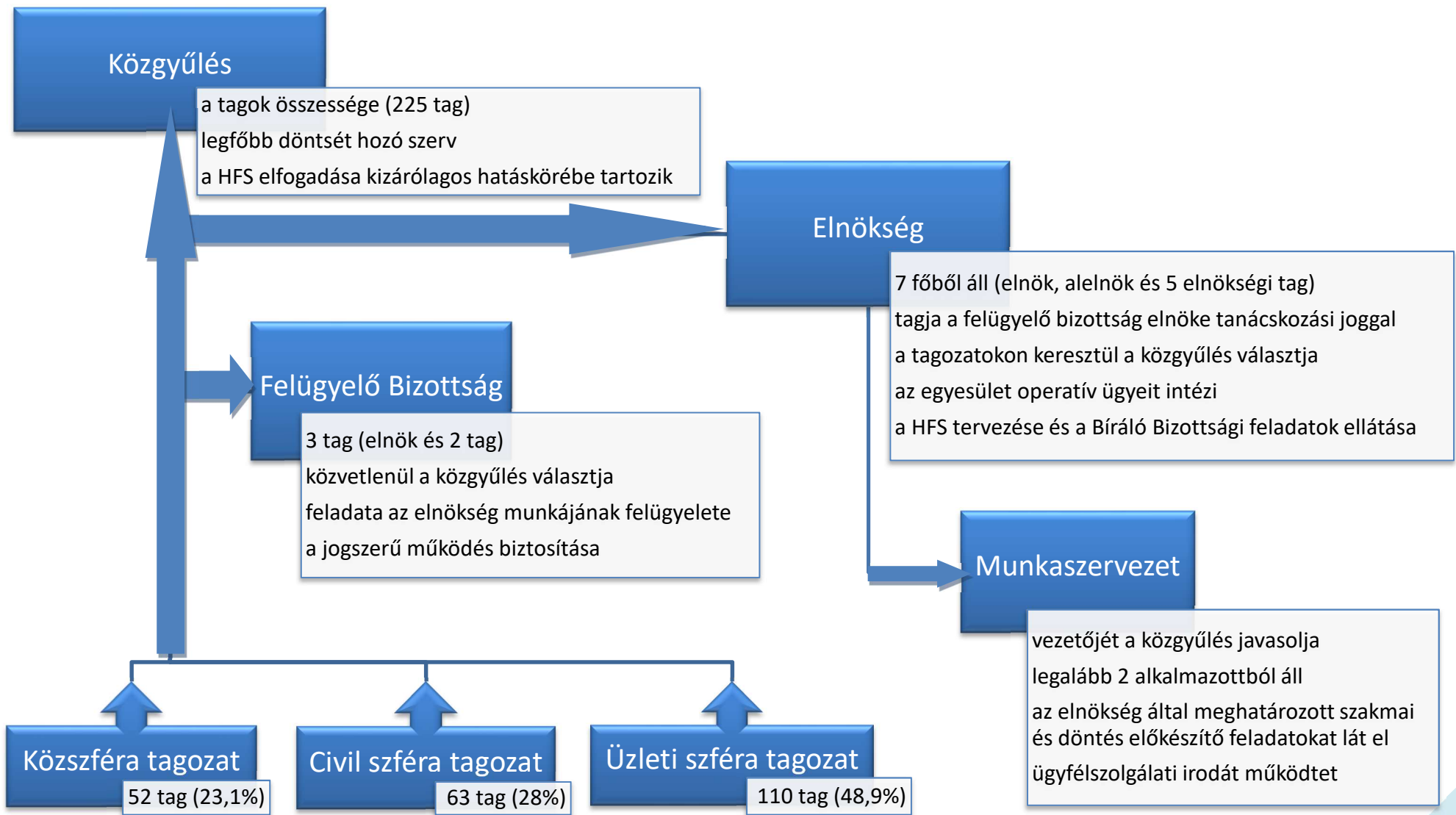
A HACS munkaszervezete a Rinya-Dráva Szövetség, mely a 2011. évi CLXXV. törvény szerinti egyesületi formában működik. 2008. május 7-én alakult Lábodon 109 fővel. 2011-től közhasznú szervezetként tartják nyilván, jelenleg 225 tagja van. Fő tevékenysége TEÁOR '08 alapján 9499 Máshová nem sorolt egyéb közösségi, társadalmi tevékenység. Az egyesület alapszabálya szerint a céljai elérése érdekében a következő tevékenységeket végzi:

- területfejlesztés, településfejlesztés, vidékfejlesztés;
- az euroatlanti integráció elősegítése;
- hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése;
- projektmenedzsment tevékenység és tanácsadás
- közhasznú szolgáltatások nyújtása
- természetvédelem, állatvédelem, környezetvédelem;
- kulturális örökség megóvása, műemlékvédelem;
- kulturális tevékenység;
- nevelés, oktatás, képzés, képességfejlesztés, ismeretterjesztés;
- tudományos tevékenység;
- kutatás.

A HACS 225 fős tagsága alkotja az egyesület legfőbb döntést hozó szervét a közgyűlést. A HACS tagsága nyitott, bárki beléphet, ez idáig egyetlen tagfelvételi kérelem sem került elutasításra. A tagság 3 tagozatba szerveződve működik. A közszféra tagozatba 52 önkormányzat tartozik, a települési önkormányzatok mellett nemzetiségi önkormányzatok, önkormányzati társulás és volt polgármesterek

magánszemélyként is. Az üzleti szféra tagozatba 110 vállalkozás és vállalkozó tartozik. A civil szféra tagozatban 63 egyesület, alapítvány és egyházi jogi személy képviselteti magát. Az egyesületnek tagja a térség összes jelentős és meghatározó civil szervezete. Az egyesület tagjai (beleértve a HFS speciális célcsoportjait, köztük a hátrányos helyzetű csoportok képviselőit) az elnökségbe delegált képviselőiken keresztül vannak képviselve a HFS végrehajtásában. Mindhárom tagozat képviselteti magát a 7 fős elnökségben, mely az operatív ügyeket intézi. Az elnökség látja el a stratégia tervezésével kapcsolatos feladatokat és a beérkezett pályázatokkal kapcsolatos bíráló bizottsági feladatokat is. Mind a közgyűlésben, mind az elnökségben érvényesülnek a KSK rendelet 34. cikk (3) b) pontja szerinti előírások. Az elnökség munkáját a 3 fős felügyelő bizottság felügyeli, akinek az elnöke tanácskozási joggal részt vesz az elnökség ülésein. Az egyesület legalább 2 fő alkalmazottal rendelkezik, akik végrehajtják az elnökség utasításait. A munkaszervezet vezetőjét a közgyűlés javaslatára az elnökség választja és az elnök a munkáltatója. A további alkalmazottak munkáltatója a munkaszervezet vezetője. A munkaszervezet szakmai feladatokat lát el és általában döntés előkészítő funkciója van, de a tájékoztatási tevékenységek is rajta keresztül történnek.

A LEADER fejlesztési forrásokkal kapcsolatban az animációt egy külön személy végzi a munkaszervezeten belül, amely tevékenység a fejlesztési források lekötéséig tart, de ezt követően is segítséget nyújtunk az elszámolásokban. A munkaszervezet kezeli a pályázati kiírásokat és a beérkezett pályázatokat, azokat rendszerezni, összegzi és előkészíti az értékelésre az elnökség számára. A beérkezett pályázatok támogathatóságáról és a HFS-hez való illeszkedéséről az elnökség dönt. Az elnökség döntései ellen a közgyűléshez lehet panasszal élni. Az elnökség a döntéseit úgy hozza, hogy mindig többségben legyenek a civil és az üzleti szféra képviselői a közszéféra képviselőivel szemben, összeférhetetlenség esetén az érintett elnökségi tag nem vehet részt a szavazásban, szükség esetén a közgyűlés póttagokat is választhat a bíráló bizottságba.

A HFS-t a 130 főből álló közgyűlés fogadja el. A HFS-t a közgyűlés számára az elnökség terjeszti elő. A HFS-t operatíván a munkaszervezet készíti elő az elnökség számára.

A humán erőforrásokat tekintve a munkaszervezet-vezetője Szijártó Attila vidékfejlesztés és szaktanácsadás szakirányon szerzett gazdasági agrármérnöki diplomát, majd később vidékfejlesztési menedzsment és marketing szakmérnöki diplomát. Tudását folyamatosan frissen tartja, nyomon követi a legújabb tudományos eredményeket, sőt maga is kutat, több vidékfejlesztési témájú tudományos publikációval rendelkezik. Elvégezte a pécsi Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskolát, ahol jelenleg doktor jelölt. Regisztrált mérlegképes könyvelő és szerepel a szakértői névjegyzékben. HVI irodavezetőként részt vett a 2007-13-as HVS tervezésben, melyet 2008-tól a felügyelete alatt valósítottak meg. Tapasztalatokat szerzett más operatív programok például a TOP tervezésében is, de részt vett az IPA DUPLO projekt keretében a közös magyar-horvát határ-menti stratégia megalkotásában is.

Stocker Judit geográfus projektmenedzserként dolgozik az egyesületnél, és már az előző HVS felülvizsgálataiban is részt vett. Jól ismeri a térséget és a projektgazdákat. Ügyfélbarát stratégiai gondolkodásmódja már eddig is nagyban segítette a HVS sikeres végrehajtását.

Lantos Krisztina környezetmérnök, közbeszerzési tanácsadó. Az előző LEADER programban már szerzett tapasztalatot, jelenleg szülési szabadságon van.

Az elnökség tagjai mind rendelkeznek tervezési tapasztalattal és nem csak az előző HVS tervezésében.

Traxler Balázs 2007-től a helyi közösség, majd később az akciócsoport vezetője. 20 évig volt polgármester, mezőgazdasági vállalatoknál szerzett gazdasági vezetői tapasztalatot.

Kocsis Tibor a Somogy Megyei Vállalkozói Központ barcsi irodavezetője számtalan stratégia megalkotásában vett már részt első sorban gazdasági területen.

Reiz Tamás a megyei közgyűlés tagjaként a területfejlesztési koncepció készítésében, Fadgyas Attila polgármesterként a település szintű fejlesztési tervek készítésében szerzett tapasztalatot.

Katz Zoltán a csokonyavisontai Thermálfüdrő Kft. ügyvezetője, a Dráva-menti Turisztikai Egyesület elnöke a turisztikai stratégia készítésében vett részt.

Mocz András a Mocz és Társa Magánerdészet Kft. vezetője, aktívan részt vesz a Vidékfejlesztési Program megvalósításában, a Magán Erdőtulajdonosok és Gazdálkodók Országos Szövetségének az elnöke, valamint a Somogy Megyei Nemzeti Agrárgazdasági Kamara vidékfejlesztési alelnöke.

Rideg Gábor a Barcs és Térsége Vállalkozók Egyesületének elnöke a térség gazdasági szféráját képviseli számos fórumon, például a Foglalkoztatási Paktumban.

Lantos Zoltán a Péterhidáért Egyesület elnöke az erdészeti, környezetvédelmi és épített örökség védelmével kapcsolatos projektekből szerzett tapasztalatot.

8.4. Kommunikációs terv

A HFS tervezését és annak kommunikációját a következők szerint tervezzük és ütemezzük:

2015. 10-11. hó: 6 térségi fórum tartása és széles körű tájékoztatás, projektötletek gyűjtése, személyes konzultációk. A projektötletek befogadása, ezt követően is folyamatos.

2015. 12. 9-ig a beérkezett projekt javaslatok összegzése, a HFS koncepció elnökség általi elfogadása. A koncepció nyilvánossá tétele.

2015. 12. 17-ig az előkészítő támogatás igénybevételére irányuló pályázat benyújtása a HFS koncepcióval együtt.

2016. 01. 19-ig a HFS első draft változatának elnökség általi jóváhagyása.

2016. 02. 04-ig a HFS első draft változatának közgyűlés általi elfogadása. A HFS draft verzió nyilvánossá tétele.

2016. 03. 31-ig az előkészítő támogatás első mérföldkövének a benyújtása a HFS draft verziójával.

2016. 04. 20-ig a HFS végső változatának elkészítése és elnökség általi jóváhagyása.

2016. 05. 26. a HFS végső változatának közgyűlés általi jóváhagyása és második mérföldkőként való benyújtása. A HFS nyilvánossá tétele.

2017. 03. 09. HFS módosítása, determináció átvezetése

2017. 05. 30. HFS módosítása

2017. 2. negyedév a kész HFS átfogó kommunikálása, a fejlesztési lehetőségek megismertetése, projektgenerálás megkezdése.

2017. december: várhatóan a megjelent pályázati kiírások kommunikálása, ezt követően a konkrét érdeklődők segítése tanácsadással.

2018. 1. negyedév: tájékoztatás a beérkezett projektekről, igényekről

2018. 2. negyedév: a HACS rendes közgyűlésén tájékoztatás a HFS előrehaladásáról és a támogatott projektekről, melyet nyilvánosságra hozunk a honlapon.

2018. 3. negyedév: a támogatott pályázók segítésének megkezdése és végigkísérése.

2018. 4. negyedévtől: a HFS előrehaladásának folyamatos kommunikációja, évente a közgyűlés általi jóváhagyása.

2020-ban HFS előrehaladásának folyamatos kommunikációja, évente a közgyűlés általi jóváhagyása.

2021-ben a HFS módosítása az átmeneti időszakokkal kapcsolatosan.

2022-ben a megvalósult HFS eredményeinek számbavétele és értékelése, az eredmények széleskörű kommunikációja akár külön kiadványban is.

A HACS az irodáján és annak az IKSZT-kben kihelyezett ügyfélszolgálatán keresztül a térség egészéből könnyen elérhető. A HACS vezetőségének tagjai a térséget földrajzi értelemben is és szféránként is jól reprezentálják, rajtuk keresztül is könnyű a HACS-csal személyes kapcsolatba kerülni. A munkaszervezet kérésre bárkihez kimegy személyes konzultációra.

A projekt javaslatok többségét a fentiek miatt személyesen nyújtják be, de külön erre a célra kialakítottunk egy ötletbörze menüpontot a honlapunkon, illetve fogadjuk a javaslatokat e-mailben és postán is. A projektjavaslatok benyújtása a HFS elkészülése után is folyamatos.

A maximális nyilvánosság és a térségben élők tájékoztatása érdekében a tájékoztató fórumokat is szervezünk. Ezeket az aktuális pályázati információkhoz igazítjuk, a kiírások megjelenéséhez, a pályázatok és elszámolások benyújtásához. A polgármestereket a kistérségi társulásokon keresztül külön is tájékoztattuk. A társadalmi kirekesztődéssel veszélyeztetett csoportokkal külön is tartjuk a kapcsolatot. Állandó diánk van a helyi tv képűségjében, rendszeresen hírlevelet adunk ki, facebook oldalt, youtube csatornát és rss-t is működtetünk. Rendszeres vendégei és interjú alanyai vagyunk a térségi médiáknak, úgy mint a Dráva Hullám rádióknak, a Híd TV-nek, a Barcsmédiának valamint a Somogyi Hírlapnak. Összességében a kommunikáció folyamatos.

A kommunikáció fő célcsoportjai a HFS potenciális kedvezményezett köre, a mikrovállalkozások, a vállalkozni szándékozók, az önkormányzatok, a civil szervezetek és az egyházak.

A HACS kommunikációjának kialakításáért és végrehajtásáért a munkaszervezet-vezető a felelős. A munkaszervezet tagjai az ő irányítása alatt személyesen tartják karban a HACS honlapjait, facebook oldalát, youtube csatornáját. A munkaszervezet tagjai készítik a hírleveleket és az rss-t. A kommunikáció egyik legjelentősebb módja a személyes kapcsolattartás az ügyfélszolgálaton keresztül történik.

A kommunikáció tevékenységek pénzügyi terve:

A kommunikációs tevékenységek jelentős pénzüsszegbe kerülnek. Az erre fordított munkaidőt külön nem tervezzük nyilvántartani. A különböző honlapjaink fenntartási költségei, a képűságok állandó diái, a rendszeres média hírek megjelentetési költségei együtt évi kb. 1 millió forintot tesznek ki.

8.5. Monitoring és értékelési terv

Az akciócsoport a HFS megvalósulását folyamatosan nyomon követi. A havonta tartott elnökségi ülésen a munkaszervezet beszámol az előző időszak eseményeiről, kiemelten a beérkezett/támogatott/kifizetett projektek számáról, forrásigényéről. A pályázókkal a kapcsolat folyamatos, a pozitív és negatív visszajelzéseket az elnökség egyaránt értékeli és szükség esetén közbeavatkozik.

Szükség esetén az elnökség kezdeményezésére a közgyűlés időszak közben is módosítja a HFS-t.

A HFS évente értékelésre és felülvizsgálatra kerül, a közgyűlés számára bemutatásra kerülnek az elmúlt év főbb eredményei, tapasztalatai, problémái és a módosító javaslatok. Az akciócsoport közgyűlése hagyja jóvá a HFS éves értékelését és módosítását.

A monitoring adatok forrása a támogatási és kifizetési kérelmek, valamint a fenntartási időszak folyamán az éves monitoring adatszolgáltatás. Az adatok begyűjtése az MVH-n keresztül történik, akik

a támogatási és kifizetési kérelmek megfelelő adatai kelistázzák, riportolják az elektronikus rendszerből és rendelkezésünkre bocsájtják.

Az értékelések és felülvizsgálatok nyilvánosak, arról a saját honlapunkon és facebook oldalunkon kívül a helyi sajtóban is beszámolunk. Szükség esetén az érintetteket közvetlenül is tájékoztatjuk.

9. Indikatív pénzügyi terv

A HFS fejlesztési forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

		Forrás: EMVA LEADER 19.2 alintézkedés								
Ssz.	Az intézkedések megnevezése	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Összesen	%
1	Mikrovállalkozások kisléptékű fejlesztése	171,72	0,00	0,00	0,00	284,83	0,00	0,00	456,56	73,63
2	Közösségi célú fejlesztések	87,07	0,00	0,00	62,35	0,00	0,00	0,00	149,41	24,10
3	Rendezvények támogatása	7,33	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	7,33	1,18
4	Képzések indítása	6,78	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	6,78	1,09
	Összesen	272,90	0,00	0,00	62,35	284,83	0,00	0,00	620,08	100,00

A HACS működési és animációs forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

		Forrás: EMVA LEADER 19.4 alintézkedés								
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Összesen
Működési költségek		8,55	18,96	19,96	21,80	17,76	21,56	29,24	35,01	172,84
Animációs költségek		0,50	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	7,50
Egyéb bevételek (tagdíj)		1,55	1,55	2,40	2,40	2,40	3,00	3,00	3,00	19,30
Összesen		10,60	21,51	23,36	25,20	21,16	25,56	33,24	39,01	199,64

Kiegészítő információk

rövidítések jegyzéke

CLLD	Community Led Local Development Közösségi irányítású helyi fejlesztés
EFOP	Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program
EMVA	Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap
EU	Európai Unió
GINOP	Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program
HACS	Helyi Akciócsoport
HVS	Helyi Vidékfejlesztési Stratégia
HFS	Helyi Fejlesztési Stratégia
IH	Irányító Hatóság
LEADER	Liaison Entre Actions pour le Developement de l'Economie Rurale Közösségi kezdeményezés a vidéki gazdaság fejlesztéséért
MVH	Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal
RDSZ	Rinya-Dráva Szövetség
SWOT	Erősségek, Gyengeségek, Lehetőségek, Veszélyek elemzési módszer
TDM	Turisztikai Desztináció Menedzsment
TOP	Terület- és Településfejlesztési Operatív Program
VP	Vidékfejlesztési Program 2014-20

Mellékletek

A Rinya-Dráva Szövetség települései (KSH 2014.)

Település	A település területe (km ²)	Lakónépesség száma (fő)	Népsűrűség (fő/km ²)	Járás
Babócsa	30,99	1510	48,73	Barcsi
Bakháza	5,92	184	31,08	Nagyatádi
Bélavár	22,78	342	15,01	Barcsi
Beleg	17,99	601	33,41	Nagyatádi
Bolhás	31,43	431	13,71	Nagyatádi
Bolhó	25,07	756	30,16	Barcsi
Csokonyavisonta	81,29	1561	19,20	Barcsi
Darány	28,1	915	32,56	Barcsi
Drávagárdony	6,27	156	24,88	Barcsi
Drávatamási	8,45	410	48,52	Barcsi
Görgeteg	33,5	1093	32,63	Nagyatádi
Háromfa	42,14	767	18,20	Nagyatádi
Heresznye	9,9	245	24,75	Barcsi
Homokszentgyörgy	49,63	1108	22,33	Barcsi
Istvándi	30,3	607	20,03	Barcsi
Kálmánca	48,86	631	12,91	Barcsi
Kastélyosdombó	13,08	268	20,49	Barcsi
Kaszó	22,48	95	4,23	Nagyatádi
Kisbajom	13,67	402	29,41	Nagyatádi
Komlósd	7,46	159	21,31	Barcsi
Kutas	36,55	1458	39,89	Nagyatádi
Lábod	66,51	1935	29,09	Nagyatádi
Lad	22,35	572	25,59	Barcsi
Lakócsa	25,32	554	21,88	Barcsi
Nagykorpád	33,42	576	17,24	Nagyatádi
Ötvöskőnyi	27,71	904	32,62	Nagyatádi
Patosfa	15,08	231	15,32	Barcsi
Péterhida	11,62	147	12,65	Barcsi
Potony	15,9	195	12,26	Barcsi
Rinyabesenyő	28,63	217	7,58	Nagyatádi
Rinyaszentkirály	30,56	389	12,73	Nagyatádi
Rinyaújlak	24,26	261	10,76	Barcsi
Rinyaújnép	8,28	55	6,64	Barcsi
Segesd	73,09	2502	34,23	Nagyatádi
Somogyaracs	7,7	191	24,81	Barcsi
Somogyszob	40,08	1563	39,00	Nagyatádi
Szabás	18,11	622	34,35	Nagyatádi
Szentborbás	7,47	103	13,79	Barcsi
Szulok	27,91	690	24,72	Barcsi
Tarany	54,68	1180	21,58	Nagyatádi
Tótújfalu	13,27	196	14,77	Barcsi
Vízvár	32,24	541	16,78	Barcsi
Összesen:	1150,05	27323	23,76	

Nyilvántartott civil szervezetek száma (2014. KSH)

Település	Civil szervezetek száma (db)
Babócsa	8
Bakháza	1
Bélavár	1
Beleg	2
Bolhás	3
Bolhó	2
Csokonyavisonta	8
Darány	13
Drávagárdony	2
Drávatamási	2
Görgeteg	10
Háromfa	4
Heresznye	1
Homokszentgyörgy	3
Istvándi	1
Kálmánca	2
Kastélyosdombó	1
Kaszó	2
Kisbajom	3
Komlósd	0
Kutas	10
Lábod	12
Lad	2
Lakócsa	5
Nagykorpád	0
Ötvöskónyi	2
Patosfa	0
Péterhida	0
Potony	1
Rinyabesenyő	1
Rinyaszentkirály	0
Rinyaújlak	0
Rinyaújnép	0
Segesd	12
Somogyaracs	1
Somogyszob	8
Szabás	2
Szentborbás	0
Szulok	7
Tarany	3
Tótújfalu	0
Vízvár	3
Összesen:	138

Falusi szállásadás (2014. KSH)

Település	Férőhelyek száma (db)	Vendéglátók száma (db)
Babócsa		
Bakháza		
Bélavár	2	1
Beleg		
Bolhás	6	1
Bolhó		
Csokonyavisonta		
Darány		
Drávagárdony	6	1
Drávatamási		
Görgeteg	6	1
Háromfa	28	3
Heresznye		
Homokszentgyörgy		
Istvándi		
Kálmánca	10	1
Kastélyosdombó		
Kaszó	36	5
Kisbajom		
Komlósd		
Kutas		
Lábod		
Lad		
Lakócsa		
Nagykorpád		
Ötvöskőnyi		
Patosfa		
Péterhida		
Potony		
Rinyabesenyő		
Rinyaszentkirály	16	1
Rinyaújlak		
Rinyaújnép		
Segesd		
Somogyaracs		
Somogyszob	4	1
Szabás		
Szentborbás		
Szulok	44	5
Tarany		
Tótújfalu	6	2
Vízvár	17	3
Összesen:	181	25

Működő vállalkozások (2013. KSH)

Település	Működő vállalkozások száma (db)	Működő kft-k száma (db)	Működő mg. szöv-ek száma (db)	Működő bt-k száma (db)	Működő egyéni vállalkozások száma (db)
Babócsa	23	7	1		14
Bakháza	9	6		1	2
Bélavár	7	3			4
Beleg	10	2		1	7
Bolhás	15	3		1	11
Bolhó	13	1		2	10
Csokonyavisonta	54	20	1	7	24
Darány	32	8	1	3	19
Drávagárdony	1				
Drávatamási	6	1		1	4
Görgeteg	30	8		3	17
Háromfa	11	2			9
Heresznye	4	2			2
Homokszentgyörgy	21	4		2	15
Istvándi	4	2			2
Kálmánca	11	6		1	3
Kastélyosdombó	3				3
Kaszó	18	8		1	8
Kisbajom	11	3	1	2	5
Komlósd	6	1			5
Kutas	42	7		3	31
Lábod	68	27		6	31
Lad	19	8		1	10
Lakócsa	12	9	1		2
Nagykorpád	17	3		4	9
Ötvöskőnyi	19	5		3	11
Patosfa	6	2	1		2
Péterhida	2	1			1
Potony	3				3
Rinyabesenyő	2	1			1
Rinyaszentkirály	4	3			1
Rinyaújlak	16	8		1	6
Rinyaújnép					
Segesd	58	28		5	23
Somogyaracs	2				1
Somogyszob	52	13		8	30
Szabás	14	4			10
Szentborbás	1	1			
Szulok	30	5		5	20
Tarany	22	5		4	13
Tótújfalu	5	3			2
Vízvár	12	2		1	8
Összesen:	695	222	6	66	379

Egy éven túl nyilvántartott álláskeresők száma (2013. KSH)

Település	Férfi (fő)	Nő (fő)	Összesen (fő)
Babócsa	17	12	29
Bakháza	4	2	6
Bélavár	5	7	12
Beleg	18	10	28
Bolhás	9	3	12
Bolhó	9	7	16
Csokonyavisonta	22	10	32
Darány	2	2	4
Drávagárdony	1		1
Drávatamási			
Görgeteg	18	10	28
Háromfa	19	8	27
Heresznye	6	5	11
Homokszentgyörgy	10	6	16
Istvándi	8	2	10
Kálmánca	5	4	9
Kastélyosdombó	3	1	4
Kaszó	1	1	2
Kisbajom	5	2	7
Komlósd	2	2	4
Kutas	19	7	26
Lábod	32	33	65
Lad	3	5	8
Lakócsa	7	3	10
Nagykorpád	12	9	21
Ötvöskónyi	12	7	19
Patosfa	3	7	10
Péterhida	2	2	4
Potony	2	1	3
Rinyabesenyő	1	4	5
Rinyaszentkirály	4	3	7
Rinyaújlak	2		2
Rinyaújnép	2		2
Segesd	30	21	51
Somogyaracs	6		6
Somogyszob	10	14	24
Szabás	10	3	13
Szentborbás			
Szulok	2	10	12
Tarany	23	14	37
Tótújfalu	2	1	3
Vízvár	2	5	7
Összesen:	350	243	593

Védett természeti területek

	Védett természeti terület megnevezése	Érintett település	Védettség szint	Védelmi kategória	Kiterjedése(ha)
1	Duna-Dráva Nemzeti Park	Babócsa, Bélavár, Bolhó, Darány, Drávagárdony, Drávatamási, Heresznye, Istvándi, Kastélyosdombó, Komlósd, Lakócsa, Péterhida, Potony, Szentborbás, Tótújfalu, Vízvár	országos jelentőségű, egyedi	NP	8112,6
2	Basa-kert	Babócsa	országos jelentőségű, egyedi	TT	12,6
3	Várdomb és környéke	Babócsa	helyi jelentőségű	TT	5,1
4	Csokonyavisontai fás legelő	Csokonyavisonta	országos jelentőségű, egyedi	TT	433,1
5	Fás legelő	Péterhida	helyi jelentőségű	TT	3,2
6	Baláta-tó	Kaszó	országos jelentőségű, egyedi	TT	36,2
7	Kutasi Apáti-mező	Kutas	helyi jelentőségű	TT	67,3
8	Kutasi Keréki-legelő	Kutas	helyi jelentőségű	TT	59,6
9	Pihenőpark	Lábod	helyi jelentőségű	TT	2,9
10	Rinyaszentkirályi-erdő	Rinyaszentkirály	országos jelentőségű, egyedi	TT	62,8
11	Kutasi kocsányos tölgyek	Kutas	helyi jelentőségű	TE	0,0
12	Kutasi vadgesztenyék	Kutas	helyi jelentőségű	TE	0,0
13	Tiszafák	Rinyabesenyő	helyi jelentőségű	TE	0,0
	Összesen				8795,3

Védett épületek, építmények

	Védett épület/építmény	Érintett település	Védettség	Kategória	Jelleg
1	Somssich-kastély	Babócsa	műemléki védelem	lakóépület	építmény
2	Szent Egyed és Szent Miklós templom, valamint a török fürdő romjai	Babócsa	műemléki védelem	szakrális épület	rom
3	Török kút	Babócsa	műemléki védelem	plasztika	építmény
4	Várrom	Babócsa	műemléki védelem	lakóépület	rom
5	Református templom	Beleg	műemléki védelem	szakrális épület	építmény
6	Fésűs beépítés - területi védelem	Bolhás	helyi védelem	együttes	-
7	Gazdasági épület (volt zárt kert) - 2 db	Bolhás	helyi védelem	agrár-ipari	-
8	Kőkereszt	Bolhás	helyi védelem	plasztika	-
9	Lakóépület	Bolhás	helyi védelem	lakóépület	-
10	Parókiaépület	Bolhás	helyi védelem	lakóépület	-
11	Református templom	Bolhás	helyi védelem	szakrális épület	-
12	volt Tallián-kúria	Bolhás	helyi védelem	lakóépület	építmény
13	Templom	Bolhás	helyi védelem	szakrális épület	-
14	I. világháborús emlékmű, kereszt és Mária-szobor	Csokonyavisonta	helyi védelem	plasztika	-
15	kereszt - 3 db	Csokonyavisonta	helyi védelem	plasztika	-
16	Kossuth-szobor	Csokonyavisonta	helyi védelem	plasztika	-
17	Községháza	Csokonyavisonta	helyi védelem	középület	-
18	Lakóépület - 20 db	Csokonyavisonta	helyi védelem	lakóépület	-
19	Magtár	Csokonyavisonta	műemléki védelem	agrár műemlék	építmény
20	Majorsági együttes	Csokonyavisonta	helyi védelem	agrár műemlék	építmény
21	Nagyatádi Szabó István szobor	Csokonyavisonta	helyi védelem	plasztika	-
22	Nagyatádi Szabó -ház	Csokonyavisonta	helyi védelem	lakóépület	-
23	Református parókia	Csokonyavisonta	helyi védelem	lakóépület	-
24	Református templom (Széchenyi u. 144.)	Csokonyavisonta	helyi védelem	szakrális épület	
25	Református templom (Xantus J. u. 144.)	Csokonyavisonta	műemléki védelem	szakrális épület	építmény
26	Római katolikus templom	Csokonyavisonta	műemléki védelem	szakrális épület	építmény
27	Széchenyi István-szobor posztamense	Csokonyavisonta	helyi védelem	plasztika	-

28	volt kastélypark	Csokonyavisonta	helyi védelem	védett terület	
29	volt Széchenyi-kúria	Csokonyavisonta	helyi védelem	lakóépület	-
30	volt Széchenyi-kastély	Csokonyavisonta	helyi védelem	lakóépület	-
31	Xantus János szülőháza	Csokonyavisonta	műemléki védelem	lakóépület	építmény
32	Református templom	Darány	műemléki védelem	szakrális épület	építmény
33	Hósi emlékmű	Drávatamási	helyi védelem	plasztika	
34	Italbolt	Drávatamási	helyi védelem	középület	
35	Kereszt - 2 db	Drávatamási	helyi védelem	plasztika	
36	Lakóépület - 4 db	Drávatamási	helyi védelem	lakóépület	
37	Nepomuki Szt. János-szobor	Drávatamási	helyi védelem	plasztika	
38	Római katolikus templom	Drávatamási	helyi védelem	szakrális épület	
39	volt Thassy-kúria (szociális otthon, igazgatási épület)	Drávatamási	helyi védelem	középület	
40	Thassy-síremlék (kripta)	Drávatamási	helyi védelem	plasztika	
41	volt Vendégfogadó	Drávatamási	helyi védelem	középület	
42	Könyvtár	Görgeteg	helyi védelem	középület	
43	Református templom	Görgeteg	műemléki védelem	szakrális épület	építmény
44	Római katolikus templom	Görgeteg	műemléki védelem	szakrális épület	építmény
45	Tájház	Görgeteg	helyi védelem	középület	
46	Vadászkastély és parkja	Görgeteg	helyi védelem	együttes	
47	Kőkereszt - 9 db	Háromfa	helyi védelem	plasztika	
48	Egykori kastélypark	Háromfa	helyi védelem	védett terület	
49	Erdészlak	Háromfa	műemléki védelem	lakóépület	építmény
50	Fakereszt	Háromfa	helyi védelem	plasztika	
51	Lakóépület -10 db	Háromfa	helyi védelem	lakóépület	
52	Nepomuki Szent János-szobor	Háromfa	műemléki védelem	plasztika	építmény
53	Római katolikus templom	Háromfa	helyi védelem	szakrális épület	
54	Református paplak	Homokszentgyörgy	műemléki védelem	lakóépület	építmény
55	Református templom	Homokszentgyörgy	műemléki védelem	szakrális épület	építmény
56	Lakóház - tájház	Istvándi	műemléki védelem	lakóépület	építmény

57	Magtár	Istvándi	műemléki védelem	agrár műemlék	építmény
58	Református templom	Istvándi	műemléki védelem	szakrális épület	építmény
59	Református templom	Kálmánca	műemléki védelem	szakrális épület	építmény
60	Lakóépület - 18 db	Kisbajom	helyi védelem	lakóépület	
61	Polgármesteri hivatal	Kisbajom	helyi védelem	szakrális épület	
62	Református lelkészlak	Kisbajom	műemléki védelem	lakóépület	építmény
63	Református templom	Kisbajom	műemléki védelem	szakrális épület	építmény
64	Skanzen	Kisbajom	helyi védelem	agrár-ipari	
65	Általános iskola	Kutas	helyi védelem	középület	
66	Csorba-kúria	Kutas	helyi védelem	lakóépület	
67	Gazdasági épület - 5 db	Kutas	helyi védelem	agrár-ipari	
68	Hertelendy-kastély	Kutas	műemléki védelem	lakóépület	építmény
69	Katolikus templom	Kutas	helyi védelem	szakrális épület	
70	Kereszt - 2 db	Kutas	helyi védelem	plasztika	
71	Lakó- és gazdasági épület - 4 db	Kutas	helyi védelem	lakóépület	
72	Lakóépület - 6 db	Kutas	helyi védelem	lakóépület	
73	Mezőkert Rt. Irodaépülete	Kutas	helyi védelem	középület	
74	Református templom és parókia	Kutas	regisztrált műemléki érték	szakrális épület	építmény
75	Szenháromság-oszlop	Kutas	műemléki védelem	plasztika	építmény
76	Emlékmű	Lábod	helyi védelem	temető	
77	Gazdasági épület - 2 db	Lábod	helyi védelem	agrár-ipari	
78	Kereszt - 7 db	Lábod	helyi védelem	plasztika	
79	Lakóépület - 10 db	Lábod	helyi védelem	lakóépület	
80	Magtár	Lábod	helyi védelem	agrár-ipari	
81	Parókia	Lábod	helyi védelem	lakóépület	
82	Petesmalom Vadászház és környezete	Lábod	helyi védelem	együttes	
83	Polgármesteri hivatal	Lábod	helyi védelem	középület	
84	Présház - 2 db	Lábod	helyi védelem	agrár-ipari	
85	Református templom - 2 db	Lábod	műemléki védelem	szakrális épület	építmény

86	Római katolikus temetőkápolna	Lábod	műemléki védelem	szakrális épület	építmény
87	Római katolikus templom	Lábod	műemléki védelem	szakrális épület	építmény
88	Istálló	Lad	műemléki védelem	agrár műemlék	építmény
89	Kálvária és kápolna	Lad	műemléki védelem	szakrális épület	építmény
90	Lakóház és gazdasági épületek	Lakócsa	műemléki védelem	lakóépület	építmény
91	Római katolikus templom	Lakócsa	műemléki védelem	szakrális épület	építmény
92	Hósi emlékmű	Ötvöskónyi	helyi védelem	plasztika	
93	Kastély (kórház épület)	Ötvöskónyi	helyi védelem	középület	
94	Lakóépület - 6 db	Ötvöskónyi	helyi védelem	lakóépület	
95	Nepomuki Szent János-szobor	Ötvöskónyi	műemléki védelem	plasztika	építmény
96	Református templom	Ötvöskónyi	helyi védelem	szakrális épület	
97	Római katolikus templom	Ötvöskónyi	helyi védelem	szakrális épület	
98	Várkastély romjai	Ötvöskónyi	műemléki védelem	lakóépület	rom
99	Harangtorony	Péterhida	műemléki védelem	szakrális épület	építmény
100	Kúria	Péterhida	műemléki védelem	középület	építmény
101	Lakóház és góré	Péterhida	műemléki védelem	lakóépület	építmény
102	Vízimalom	Péterhida	műemléki védelem	ipari műemlék	építmény
103	Római katolikus templom	Rinyabesenyő	műemléki védelem	szakrális épület	építmény
104	Református templom	Rinyaszentkirály	védetté nyilvánítás alatt	szakrális épület	építmény
105	Ferences kolostor	Segesd	műemléki védelem	lakóépület	építmény
106	Harangtorony - 2 db	Segesd	helyi védelem	plasztika	
107	Helytörténeti múzeum (egykori malom)	Segesd	ideiglenes műemléki védelem	ipari műemlék	építmény
108	Irodaház	Segesd	helyi védelem	szakrális épület	
109	Iskola	Segesd	helyi védelem	szakrális épület	
110	Kémény	Segesd	helyi védelem	plasztika	
111	Kereszt - 2 db	Segesd	helyi védelem	egyéb	
112	Kerítés	Segesd	helyi védelem	plasztika	
113	Községháza	Segesd	helyi védelem	szakrális épület	
114	Lakóház - 10 db	Segesd	helyi védelem	lakóépület	

115	Nepomuki Szent János-szobor	Segesd	helyi védelem	egyéb	
116	Parókia	Segesd	helyi védelem	lakóépület	
117	Présház	Segesd	helyi védelem	rom	
118	Református templom	Segesd	helyi védelem	szakrális épület	
119	Római katolikus kápolna	Segesd	műemléki védelem	szakrális épület	építmény
120	Római katolikus templom (volt Ferences templom)	Segesd	műemléki védelem	szakrális épület	építmény
121	Széchenyi kastély	Segesd	műemléki védelem	lakóépület	építmény
122	Szenháromság szobor	Segesd	műemléki védelem	plasztika	építmény
123	Üzemi épület - 2 db	Segesd	helyi védelem	rom	
124	Volt magár, múzeum	Segesd	helyi védelem	rom	
125	Hősök emlékműve	Somogyszob	helyi védelem	plasztika	
126	Lakóépület	Somogyszob	helyi védelem	lakóépület	
127	Lakóház - 2 db	Somogyszob	műemléki védelem	lakóépület	építmény
128	Somogyszobi református egyházközösség temploma	Somogyszob	helyi védelem	szakrális épület	
129	Somogyszobi református egyházközösség gyülekezeti háza	Somogyszob	helyi védelem	szakrális épület	
130	Szent Mihály- szobor	Somogyszob	helyi védelem	plasztika	
131	Szenháromság Római Katolikus Egyházközösség temploma	Somogyszob	helyi védelem	szakrális épület	
132	Római katolikus templom	Szulok	műemléki védelem	szakrális épület	építmény
133	Vendégfogadó	Szulok	műemléki védelem	középület	építmény
134	I. világháborús emlékmű	Tarany	helyi védelem		
135	Iskola	Tarany	helyi védelem		
136	Kereszt - 6 db	Tarany	helyi védelem		
137	Lakóház - 7 db	Tarany	helyi védelem		
138	Nepomuki Szent János-szobor	Tarany	műemléki védelem	plasztika	építmény
139	Plébánia	Tarany	helyi védelem		
140	Présház - 3 db	Tarany	helyi védelem		
141	Római katolikus templom	Tótújfalú	műemléki védelem	szakrális épület	építmény